

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

MARS - AVRIL 2019

N° 221

LA DIASPORA: DU SYSTÈME PYRAMIDAL À LA MISE EN RÉSEAU

Բովանդակություն

- Էջ 5** - Ժղևակի մէջ Թումանեանի 150-ամեակ՝ Սիլվա Կոմիկեանի մեկնաբանութեամբ
- Էջ 6** - Ոսկի, հազարաւոր աղամանները և թանկարժէք բարեր
- Էջ 10** - Հայ վաճառականներու դերը մետաքսի ճամբուն վրայ. Պատմական ակնարկ
- Էջ 11** - Բուքինիստական՝ հաւատարիմ գրավաճառ և հաւատարիմ գնորդներ
- Էջ 14** - Հին Գորիսը՝ քարանձաւային *սնարտ* քաղաք - Ցեղասպանութենէն կամ 1895-ի շարդերէն վերապորոզներու գրաւոր վկայութիւնները հաւաքելու արշաւ
- Էջ 18** - Գիւնի
- Էջ 22** - Ժղևակ և Լեւոն շրջանի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ լուրեր

Sommaire

- P. 3** - Noa: Vin d'Arménie produit par Schuler Caves St-Jacques
- P.4** - Aux origines du vin: l'Arménie et la Géorgie
- P. 7** - Pashinyan s'illustre au Forum Economique Mondial en Suisse
- P. 9** - Une nouvelle association arménienne à Neuchâtel
- P. 12** - Nouvelle parution: "Journal d'un militant" de Ara Krikorian - Ils traquent les négationnistes du génocide des Arméniens sur le Net
- P. 13** - Décès de l'historienne Anahide Ter Minassian
- P.15** - L'activité extractive en Arménie: Un problème incontournable pour la "révolution économique" de Nikol Pashinyan
- P. 19** - Arménie: Petite histoire de la grenade
- P. 20** - Une étude sur la diaspora arménienne est lancée à Londres
- P. 23** - Nouvelles de l'Ecole Topalian
- P. 24** - Nouvelles de l'UAS

L'annonce par le gouvernement arménien, en décembre dernier, de la suppression du ministère de la Diaspora dans le cadre de son plan d'optimisation structurelle a suscité des réactions virulentes principalement de la part d'un nombre de représentants des organisations traditionnelles arméniennes de la diaspora. Certaines critiques ont interprété cette décision comme une régression dans les relations entre l'Arménie et la diaspora et d'autres ont déploré le fait que cette dernière n'ait pas été préalablement consultée. Par contre, les Arméniens qui n'ont pas de liens avec les structures communautaires, c'est-à-dire la majorité, et qui n'avaient pas bénéficié de l'attention de ce ministère pendant ses 10 ans d'existence, ne se sont pas sentis concernés par la décision du gouvernement arménien.

Dans le cadre du programme de restructuration de son gouvernement, le Premier ministre Nikol Pashinyan a annoncé le 8 février que le nombre de ministères de son cabinet sera réduit de 17 à 12. S'agissant de la suppression du ministère de la Diaspora, il a expliqué lors de la session parlementaire du 12 février que ce ministère remplissait certaines fonctions effectuées déjà par d'autres ministères notamment dans les domaines de l'éducation, de la culture et de la jeunesse. En revanche, d'autres fonctions importantes en matière de relations entre l'Arménie et la diaspora n'étaient pas effectuées. C'est pourquoi, le gouvernement a décidé de remplacer ce ministère par un haut-commissaire pour les questions de la diaspora. Ce dernier sera rattaché au personnel du Premier ministre et sera chargé de mener à bien, au nom et sur instruction du Premier ministre, la politique du gouvernement vis-à-vis de la diaspora, de coordonner le travail des différents ministères à cet effet et d'assurer un niveau adéquat dans les relations entre l'Arménie et la diaspora.

Le 21 février 2019, dans une interview donnée à 1in.am, le Vice-ministre de la Diaspora par intérim Babken Ter Grigoryan a déclaré que le haut-commissaire sera la représentant du Premier ministre pour les questions de la diaspora et a ajouté: *"L'office du haut-commissaire travaillera principalement dans 4 directions: rapatriement et intégration; préservation de l'identité et soutien aux communautés arméniennes; formation de l'agenda pan-arménien; et utilisation judicieuse du potentiel de la diaspora pour le développement de l'Arménie. [...] La diaspora devrait être perçue comme un réseau et non pas comme un >>>*

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

LA DIASPORA: DU SYSTÈME PYRAMIDAL À LA MISE EN RÉSEAU

»»» phénomène pyramidal. Et ce réseau, en particulier au XXIe siècle, représente un grand potentiel. La diaspora a certes un potentiel financier et économique mais je mettrai l'accent plutôt sur les potentiels humain et professionnel qui peuvent être utilisés non seulement à travers le rapatriement mais aussi par sa mise en réseau au profit de l'Arménie sur les plans politique et économique."

Pour atteindre ces objectifs, il est nécessaire de dresser un répertoire du potentiel de la diaspora. "Nous ne savons pas quel type de potentiel existe dans quel pays et quelle est son influence. Par conséquent, tout ce système n'est pas suffisamment organisé et la création d'un réseau pan-arménien occupe une place particulière dans le plan d'action du gouvernement. Nous disposerons d'un système qui contiendra de brèves informations actuelles sur notre potentiel dans la diaspora et sur le type de coopération possible avec le gouvernement pour élever le niveau politique, économique et sécuritaire de l'Arménie. Bien entendu, la République d'Arménie a des engagements et des devoirs envers la diaspora et nous devons tout mettre en œuvre pour les assurer de manière appropriée." a déclaré M. Pashinyan lors de la présentation du programme de son gouvernement au Parlement.

Mais la question la plus importante sur l'agenda du nouveau gouvernement, selon M. Pashinyan, est la création d'une structure unique représentant la diaspora - une tâche d'une très grande complexité - pour avoir un interlocuteur légitime dans les débats sur des sujets d'importance pan-arménienne. La diaspora compte des milliers d'organisations et même si le gouvernement arménien arrivait à discuter avec toutes ces organisations il y aurait toujours une partie de la diaspora qui se sentirait isolée et écartée des débats. "Nous comprenons tous qu'il s'agit là d'un défi de taille et d'un problème sérieux, car vous savez que la diaspora est très complexe avec toutes ses relations et contradictions." a-t-il déclaré et d'ajouter: "Aujourd'hui nous avons également une situation où une partie importante des Arméniens de la diaspora se trouve en dehors du cadre traditionnel bien connu de l'organisation de la diaspora et notre objectif est de consolider ce potentiel et de créer pour les relations entre celui-ci et la République d'Arménie une plateforme, une adresse précise. Lorsque nous aurons mené des discussions sur une question avec cette plateforme, nous aurons le droit légitime de dire que celle-ci a été discutée et convenue avec la diaspora."

La diaspora arménienne dans le monde

Après la révolution de velours, qui incarne des valeurs citoyennes, il devient impératif de repenser le système d'organisation de la diaspora, de revoir ses objectifs et priorités ainsi que de promouvoir la transparence et la démocratie participative dans la prise de décisions, tant dans les affaires communautaires que dans les relations avec l'Arménie.

Aujourd'hui, la création d'une structure unique représentative de la diaspora est plus que jamais d'actualité malgré toutes les difficultés que cela comporte. En effet, il est évident qu'actuellement aucune organisation de la diaspora, indépendamment du nombre de ses membres, de ses ressources financières ou de sa réputation, ne peut prétendre de représenter seule les intérêts et les aspirations de la diaspora ou d'une communauté. De surcroît, ce n'est pas un secret qu'une partie des comités qui gèrent les nombreuses organisations opérant dans la diaspora n'est même pas élue en assemblée générale.

La nouvelle Arménie est une source d'inspiration pour beaucoup de jeunes de la diaspora dont les potentiels humain et professionnel peuvent jouer un rôle majeur dans le champ d'action du futur bureau du haut-commissaire pour les questions de la diaspora. La plupart de ces jeunes se trouvent en dehors du cadre des organisations communautaires, qui ne sont plus en phase avec les nouvelles réalités, et constitueront le noyau du réseau qui se mettra en place au profit des objectifs pan-arméniens.

Le passage du système pyramidal à la mise en réseau du potentiel de la diaspora et la création d'une plateforme représentative unique de la diaspora sont les grands défis que l'Arménie et la diaspora devront relever ensemble ces prochaines années. ■

Maral SIMSAR

ԱՐԶԱԿԱՆԳ www.artzakank-echo.ch

Rue de la Terrassière 58 - 1207 GENEVE-SUISSE
Tél. +41(0)78 892 93 31 - artzakank@yahoo.com

Responsable de publication: Maral Simsar
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
CCP 12-17302-9 - IBAN CH-07 0900 0000 1201 7302 9

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

NOA: VIN D'ARMÉNIE PRODUIT PAR SCHULER CAVES ST-JACQUES

Depuis une dizaine d'années, nous assistons à la renaissance de la production vinicole et de la culture du vin en Arménie. Plusieurs bars à vin, ouverts ces dernières années dans le centre d'Erevan, offrent un choix de vins provenant de producteurs viticoles de plus en plus nombreux en Arménie. Actuellement, les vins arméniens sont commercialisés dans une trentaine de pays et les exportations ne cessent d'augmenter.

NOA-Noah of Areni est une marque déposée de Schuler caves St-Jacques, une entreprise familiale schwytoise fondée en 1694, qui compte parmi les négociants en vin et vigneron les plus réputés de Suisse. La société propose une sélection de 250 vins de qualité provenant de pays différents dans ses 14 boutiques du vin et 2 restaurants en Suisse. Elle possède ses propres domaines viticoles, exploite dans ses murs un laboratoire d'analyses pour le plus stricte contrôle de qualité ainsi que pour la recherche. La maison Schuler a même une propre tonnellerie où elle fabrique artisanalement des barriques avec différents bois, tels le chêne suisse, le châtaignier, l'acacia, etc.

Pour découvrir l'histoire de NOA-Noah of Areni et les activités viticoles de Schuler caves St-Jacques en Arménie, Artzakank a rencontré le propriétaire de la société, M. Jakob Schuler.

Comment avez-vous découvert les vignes d'Arménie?

C'est l'épouvantable tremblement de terre de 1988 qui m'a fait penser aux vins d'Arménie. En effet, un ami qui a travaillé dans la reconstruction de la zone sinistrée dans les années 1989-90 m'a parlé de la longue tradition vinicole arménienne. Mais j'étais le seul intéressé chez nous. Je ne trouvais pas de la sympathie pour les vins du Caucase. En 2012 j'ai visité la Géorgie et suis revenu très déçu. Le cépage *Saperavi* ne m'a pas plu. Ensuite, je me suis rendu

en Arménie où j'ai été aussi déçu au début. J'y ai trouvé des caves formidables dernier cri, mais qui produisaient du *Merlot*, du *Cabernet-Sauvignon*, du *Tempranillo* et même du *Sangiovese*, que l'on trouve déjà beaucoup dans le monde. Seulement les derniers jours de ma visite j'ai trouvé dans la vallée d'Areni ce qui m'intéressait: les cépages autochtones et bibliques: le *Areni* et le *Voskehat*.

Comment avez-vous commencé à investir et à produire du vin dans ce pays?

J'ai acheté les deux premiers millésimes chez un partenaire. J'ai essayé de l'encourager à faire la taille plus sévère et de vendanger très tard. Il m'a plus ou moins suivi. Mais en 2016, j'ai vu qu'il n'était pas possible d'atteindre le vrai potentiel de ces cépages et de ces terres de cette manière. Donc, on a décidé d'acquérir des vignobles et de les travailler d'une manière rigoureusement orientée vers la qualité.

Quelles sont les particularités de vos cépages arméniens?

Le très vieux cépage *Areni*, dont on a trouvé les pépins dans la cave historique qui date d'il y a 6000 ans ou plus, est unique au monde. *Areni* a un énorme potentiel en termes d'arômes et de fruité. Il en va de même avec le blanc *Voskehat*. Ce sont des vraies découvertes.

Comment voyez-vous l'évolution de vos activités viticoles en Arménie?

Nous avons acheté env. 50 ha de vignes plantées et une trentaine d'hectares de terres nues. Nous travaillons très consciencieusement les vignes existantes et nous allons mettre en place de nouvelles parcelles avec la même rigueur. Dans les prochaines années nous envisageons de construire notre propre cave dans la zone de production pour ne plus devoir transporter le raisin dans la cave à Erevan. L'aventure NOA continue. Je suis ravi de pouvoir accompagner ce projet et de le développer avec mes partenaires arméniens. ■

Pour commander: www.schuler.ch
service-clientele@schuler.ch
Tél. 041 819 33 66

(Photos www.schuler.ch)

AUX ORIGINES DU VIN: L'ARMÉNIE ET LA GÉORGIE

par Philippe DUPRAZ

Concernant l'histoire du vin, beaucoup d'écrits font la part belle aux Grecs et aux Romains. A juste titre car ces civilisations ont joué le plus grand rôle dans la diffusion de la viticulture dans le pourtour méditerranéen et jusque dans l'Europe septentrionale. Mais à chaque découverte, les recherches archéologiques confirment ce que les historiens supposaient depuis longtemps: l'invention du vin est très antérieure à l'antiquité gréco-romaine est assez éloignée de la Méditerranée. Il faut chercher du côté de la Transcaucasie (Arménie, Géorgie, Azerbaïdjan, Iran, Turquie).

Recherches archéologiques

Les archéologues se basent sur les traces d'origine viticole qui résistent au temps: les pépins et les dépôts de tarte retrouvés sur de la terre cuite. La forme des pépins permet de distinguer les vignes sauvages, les lambrusques (*V. vinifera sylvestris*), des premières vignes domestiquées. Des amas de pépins sur les premiers sites habités sont des indices importants. La précipitation de tarte durant la fermentation alcoolique est un marqueur de vinification lorsque ses dépôts sont retrouvés sur des tessons de jarres en terre cuite. Ces éléments peuvent être datés à l'aide du carbone 14.

En 2017, des archéologues ont découvert en Géorgie, près de la capitale Tbilissi, le site de vinification le plus ancien connu à ce jour. Il date du Mésolithique soit il y a 8'000 ans, période des débuts de l'agriculture, de l'élevage et de la production de céramique.

D'autres découvertes avaient déjà été faites en Iran occidental (âge 7'000 ans) et en Arménie (6'000 ans). Les vestiges retrouvés en Anatolie (Turquie), en Mésopotamie (Irak) ou en Egypte, sont plus récents (5'000 ans).

Le statut particulier du vin parmi les boissons fermentées

Le vin ne représente pas l'unique boisson fermentée consommée dans l'Antiquité. La bière, dont l'origine est la plus ancienne de toutes, ainsi que le vin de dattes sont présents à ses côtés. Cependant, par son équilibre si particulier en acidité, alcool et tanins, le vin occupe une place unique. Sa conservation est meilleure et son usage revêt un statut privilégié depuis la plus lointaine origine. En Transcaucasie, et en particulier chez les Géorgiens, la consommation de vin suit un rituel qui remonte très loin dans le temps. Les repas sont présidés par un «tamada», un maître de cérémonie, qui introduit la dégustation par un long discours, spirituel parfois ou en l'honneur d'un des hôtes. Plusieurs toasts sont ainsi portés au cours du repas. Des représentations artistiques mésopotamiennes du 4ème millénaire avant JC illustrent déjà le statut convivial de la consommation du vin.

La viticulture en Arménie et Géorgie aujourd'hui

Dans l'organisation soviétique, la production de vins était dévolue à la Géorgie et à la Moldavie, l'Arménie produisant du Brandy (eau-de-vie de vin). La politique antialcoolique menée par Mikhaïl Gorbatchev dès 1984 et la chute de l'URSS en 1991 ont eu de grandes consé-

quences sur la production viticole de l'Arménie et de la Géorgie.

En Arménie, la production de vin est encore modeste aujourd'hui. Mais la viticulture se développe, la production et la qualité des vins augmentent. L'encépagement est autochtone traditionnellement, avec le cépage rouge principal Areni et les cépages blancs *Voskehat* et *Tchilar*.

En conflit avec la Russie, la Géorgie s'est vu imposer un embargo à l'exportation traditionnelle de ses vins en 2006. Ce boycott a finalement stimulé la vitiviculture géorgienne. Aujourd'hui celle-ci est en plein essor et 30% de la production est exportée vers près de cinquante pays (pays voisins, Europe, USA). Son encépagement fait partie des plus riches au monde avec près de 500 cépages autochtones! Les variétés les plus connues sont le *Rkatsiteli* (blanc) et *Separavi* (noir).

Clins d'œil finals biblique et historique

La Genèse, premier livre de la Bible, raconte l'histoire de Noé. Après le déluge, l'Arche se dépose sur le Mont Ararat, cette montagne de 5'000 m d'altitude située pendant de nombreux siècles en Arménie. Selon ce texte, Noé y plante une vigne, fait du vin et découvre l'ivresse. La Bible en fait le premier vigneron. Même si l'on sait que la Bible n'est pas à lire comme un reportage historique, le clin d'œil est intéressant.

Au début de notre ère, la vigne et le vin deviendront des symboles du christianisme arménien et géorgien, portés par une iconographie omniprésente dans les lieux de culte. Le lien inséparable entre le vin et le christianisme permet de comprendre le rôle prépondérant attribué à l'Arménie et à la Géorgie dans l'origine du vin, aux côtés des autres pays de la Transcaucasie, aujourd'hui sous influence musulmane. ■

Philippe Dupraz, professeur retraité de la Haute Ecole Spécialisée de Changins (œnologie)

(Sources : Thierry Lacombe, INRA-Supagro, Cours HES Changins, janvier 2019 - P. Mc Govern 2016, *Naissance de la Vigne et du Vin*, éd. Libre & Solidaire-Statistiques OIV).

Une occasion de découvrir l'Arménie et la Géorgie : Voyage viticole et culturel, du 15 au 31 juillet 2019

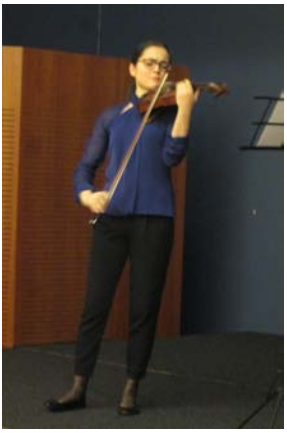
Organisé par KASA (www.kasa.am) et Philippe Dupraz.
Renseignements au 079 473 85 27 ou
phdupraz@bluewin.ch

ԺՆՆԵԻ ՄԷՋ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 150-ԱՄԵԱԿ՝ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

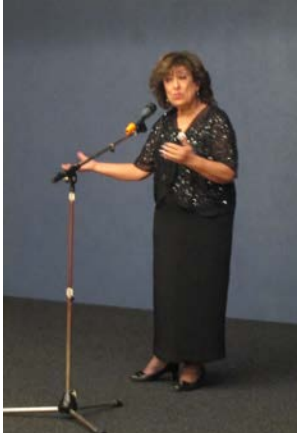
Մաթիկ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱԼ

Արդեն հինգ տարիներ է իվեր պանդուխտի ցուպս իր կանգառը գտած է Ժննե քաղաքի մէջ, ուր կ'ապրին շուրջ երկու հազար հայեր, բարեբախտութիւնը ունենալով վայելելու գեղակերտ եկեղեցի մը եւ յարակից «Թօփալեան» կեդրոնը իր բազմակողմանի յարմարութիւններով: Անցնող այդ տարիներուն ընթացքին առաջին անգամն էր որ առիթը պիտի ունենայի ներկայ գտնուելու գրական յոբելեանական ձեռնարկի մը, որուն յայտագիրը կարդալէ ետք շաբաթներ առաջ կը պատրաստուէի այդ հոգեպարար օրուան: Կինս իրատես էր ներկայութեան թիւին նկատմամբ, իսկ ես կը պատկերացնէի շուրջ 200 աթոռ պարփակող սրահը լեցուն տեսնել:

Շաբաթ 9 Փետրուար 2019-ի երեկոյեան տեղի ունեցած ձեռնարկը կազմակերպուած էր Չուիցերիոյ Զ.Բ.Մ.-ի կողմէ: Ատենապետուհի՝ Թալին Ուզունեան Աւագեանը ճանչցած եմ միշտ հաւատարիմ իր ծառայած մեծ կազմակերպութեան կրթական եւ մշակութային աւանդին: Սրահ մտայ ուր կեդրոնը շարուած տեսայ շուրջ յիսուն աթոռներ, որոնք բաւարար եղան ներկայ 44 հանդիսատեսներուն, որոնք միջին տարիքը եօթանասունը կրնար նկատուի:

Հանդիսավարը ծանօթացուց ապա հրաւիրեց Լիբանանի մէջ լոյս տեսնող «Ծաղիկ» գրական հանդեսի խմբագիր՝ Յակոբ Տիւնեայեանը, որ իր բանախօսութիւնը սկսաւ յիշելով Ժննեւն անցած Հայ մտաւորականներ՝ Ռուբէն Սեւակը, Ռեթնու Պերպլեանը, Սիամանթոն, Կոմիտաս Վարդապետը: Ան յայտնեց թէ այս տարի ԻԼԵՄԹՕ իր օրացոյցին մէջ նկատի ունեցած է՝ Կոմիտասի եւ Թումանեանի 150-ամեայ յոբելեանները: «Թումանեան բազմակողմանի գրագետ է» ըսաւ ան, «որ մշակած է բանաստեղծութիւն, արձակ, հեքիաթ, առակ եւ գեղօսներ: Որպէս Թարգմանիչ ան մեր գրականութեան ներկայացուցած է Շեքսպիրը, Պայրընը, Կեօթէն եւ ռուս գրողներ: Թումանեան իր հօրմէ Տեր Թաթեոս քահանայէն ժառանգած է հաճելի պատմողի յատկութիւնը եւ հանրածանօթ եղած է որպէս թամատայ»: Յիշելով այս յատկութիւնը Տիւնեայեան լայն բաժին մը տրամադրեց մանրամասնօրէն պատմելով «Քէֆ անողին քէֆ չի պակսիր» հեքիաթը, որմէ քաղաքական վերլուծում մը կատարելով, եզրակացուց Թումանեանի խաղաղասեր նկարագիրը հեքիաթին մէջ, գլխատուով տրամադրուած սուրը փոխելով փայտե սուրի: Ան յիշեց նաեւ Խորհրդային կարգերու տիրահռչակ ժամանակաշրջանը երբ զոհ գացին Թումանեանի Արտանազը եւ Համբիկ որդիները: Հաւանաբար բաւախօսին տրամադրուած սեղմ ժամանակը բաւարար չէղաւ յիշատակելու Թումանեանի «Անուշ»ը որ տարիներ շարունակ մնայուն ներկայացումն է Ազգային Օբերայի թատրոնին, ինչպէս նաեւ «Գիթորը» պատմուածքը, մատողաշ սերունդին խիղճը պեղող իր դաստիարակիչ յատկութեամբ: վերջապէս հորիզոնը բացաւ այժմեական մեծ կարիքի մը՝ հայրենիքի մէջ մշակոյթի նախարարութեան շոգիացման, երբ տեղեկացուց թէ, Յովհաննէս Թումանեան հիմնած էր «Գրականութեան եւ Արուեստի Ազգային Կոմիտէ»:

Բացման խօսքը եւ հանդիսավարութիւնը կատարեց՝ Չելլա Պայրամեան, յիշատակելով Ամենայն հայոց Բանաստեղծ՝ Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան 150-ամեակը, շնորհակալութիւն յայտնելով Հայ ասմունքի իշխանուհիին՝ Սիլվա Կոմիկեանին, որ այլեւս մնայուն ներկայութիւն ունի Սփիւռքի գանազան գաղութներու բեմերուն վրաս:

Թումանեանի ոտանաւորներէն եւ արձակ կտորներէն փունջով մը մենք ապրեցանք՝ «Հին Օրհնութիւն», «Եթէ օր Մը», «Աղթամար», «Թմբկաբերդի առումը» օփերայի նախերգանքը, Տեր Սարգիսի եւ աղետահար Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկի ողբալից հանդիպումը, դրուագ մը Ռիֆլիսի մէջ բեմադրիչ Պետրոս Աղամեանի հետ: Առաջին բաժնիի աւարտին Սիլվա Կոմիկեան, յիշատակելով Ամենայն Հայոց Բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի ծննդեան հարիւրամեակը, ներկայացուց «Յող Հայրենի» կտորը, որ այնքան առընչութիւն ունի այսօրուան աշխարհացրիւ մատողաշ սերունդին հետ:

Այս երեկոյին գեղարուեստական բաժինը օրուան խորհուրդին ծանրութիւնը ունէր յանձինս՝ երիտասարդուհիի մը՝ Լուսինէ Յարութիւնեանին որ ջութակի վրայ արիեստավարժ մակարդակով ներկայացուց՝ Կոմիտասէն «Ծիրանի Ծառ»ը, Արամ Խաչատուրեանէն «Ձայգերգ»ը եւ Ասլամազեանի մշակումով Կոմիտասի «Կռունկ»ը: >>>

ՈՍԿԻ, ՀԱՉԱՐԱԲՈՐ ԱԴԱՄԱՆԴՆԵՐ ԵՒ ԹԱՆԿԱՐԺԵՔ ՔԱՐԵՐ

Luxury Launches-ն անդրադարձել է հայ ոսկերչի՝ թուրք սուլթանի համար պատրաստած բացառիկ հրացանին

Luxury Launches կայքն ուշագրաւ անդրադարձ է կատարել հայ ոսկերչի վարպետներին՝ ներկայացնելով կրանցից մէկի՝ սուլթան Մահմուդ 1-ի համար 1732-1733 թթ. ստեղծուած բացառիկ հրացանը, որը պատրաստուած է ոսկուց, արծաթից, զարդարուած է ադամանդներով, զմրուխտներով ու այլ թանկարժեք քարերով:

«Թէև աշխարհում քչերին է յայտնի, սակայն Հայաստանը բարձրակարգ ոսկերիչների երկիր է, որոնցից որոշների արմատները դարերի պատմութիւն ունեն: Երանց ստեղծած արուեստի գործերը բարձր են գնահատուում (սկսած Օսմանեան կայսրութեան դարաշրջանից), և եթէ հաւատաւք արձանագրութիւններին, ապա հայերն աշխարհում առաջինն են մշակել մետաղն ու այն նախշագարդել», - գրում է աղբիւրը՝ որպէս ասուածի ապացոյց բերելով հրացանը:

Ըստ տեղեկութիւնների՝ բացառիկ նմուշի հեղինակը սուլթանի քրիստոնէայ ոսկերիչ Յովհաննես Ադա Դիւզն է: Երա ստեղծած արուեստի գործը Մահմուդի համար ծառայել է որպէս արարողակարգային *օբյեկտ* (իր): Ոսկերչի վարպետութեան շնորհիւ հնարաւոր է դարձել հրացանի մէջ տեղաւորել նաև գրելու յարմարանքներ, ինչպէս նաև ոչ պակաս ճոխ դաշոյն:

«Հայազգի ոսկերիչներն Օսմանեան կայսրութեան ժամանակահատուածում համարուել են աշխարհում լաւագոյնը: Երանք ոսկեայ և արծաթեայ իրեր պատրաստելուց զատ զբաղուել են նաև զէնքագրահի, ծիսական իրերի զարդարմամբ, թանկարժեք

ԺԸՆԵԻ ՄԷՋ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 150 ԱՄԵԱԿ՝ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

»»» «Մերին Պոլիս»ի գրականութեան ջահակիր Սիլվա Կոմիկեան իր երկրորդ բաժնով ասմունքեց ժամա-նակակից Պոլսահայ գրողներէն. Օննիկ Ֆըշըճեան, Անդան Եօզեր, Վարդ Շիկահեր, Իգևա Սարընասլան, Չարեհ Խրախունի, Չահրատ Ե Ռոպեր Հատտեճեան:

Ըստ իր ընկալեալ սովորութեան, Կոմիկեան կատարեց կարգ մը մեկնաբանութիւններ ասմունքին առընթեռ: Պոլսահայ արդի պատմութեան հոգելոյս եկեղեցականներէն Շնորիք պատրիարք անգլերէնի թարգմանած է Խրախունիի «Երգ Կաղանդի» կտորը եւ զայն կարդացած՝ Վարշաւոյ մէջ «Կրօնք եւ Մարդիկ» թեմայով համագումարի մը առիթով: Ռոպեր Հատտեճեանի՝ «Հանդիպում զարմիկիս հետ» կտորը յուզիչ հոգեհանգիստ մըն էր բոլոր նահատակներու յիշատակին: Չահրատի «Գնալը կղզիի ալիքներուն հետ» կտորը երբ կատարեց, զգացի որ այդ ալ իմ ամենօրեայ տառապանքիս պատկերացումն էր, յիշելով շէն գաղութիս աշխարհացրիւ գաւակները: Այս հոգեկան խռովքս կրկնապատկուեցաւ, երբ Սիլվա Կոմիկեան Պոլսահայ հոյի ստեղծագործութիւններուն միացուց, Անդրանիկ Ճառուկեանի «Մանկութիւն Չունեցող Մարդիկ» հատորէն «Կաղանդ»ը, որ իր պատումի աւարտին նման, Կոմիկեանի գերկատարողութեամբ յուզեց եւ արցունքներ խլեց հանդիսականներու աչքերէն: Նոյն այս կտորը Սիլվան Տասը տարիներ առաջ ասմունքած էր այդ Ռբբանցներու քաղաքին՝ Հալեպի մէջ 600 հանդիսականներու ներկայութեան:

Այս անսախընթաց երեկոն իր լրումին հասաւ մեր բանաստեղծութեան անմահներէն՝ նահատակ Պարոյր Սեւակի՝ «Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում»ի մեկնաբանութեամբ, որ իր գագաթնակէտին հասցուց ներկաներու բարձր տրամադրութիւնը, որոնք վերացած հեռացան...իսկ բացակաները շատ բան կորսնցուցին: ■

Մ. Է.

(ՄԱՐՄԱՐԱ)

քարերի փայլեցմամբ: Եւ տեսնելով սուլթան Մահմուդ 1-ի համար պատրաստուած աներևակայելի հրացանը՝ իսկապէս չենք կարող չհամաձայնել, որ հայերը մեծ ճաշակ ունեն այս հարցում», - եզրափակում է աղբիւրը: ■

(tert.am)

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaité.ch
www.lagaité.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

PASHINYAN S'ILLUSTRE AU FORUM ÉCONOMIQUE MONDIAL EN SUISSE

par Raffi ELLIOTT

Il y a un peu plus de deux semaines, des contrôleurs aériens débordés ont réussi à coordonner les atterrissages de près de 1 500 jets privés sur le tarmac de la petite station suisse de Davos. Parmi les passagers figuraient des PDG de sociétés classées dans la liste Fortune 500, des célébrités, des académiciens, des diplomates, des lobbyistes, des dignitaires et des chefs d'État du monde entier. La plupart avaient l'intention d'établir des liens avec l'élite mondiale lors du Forum économique mondial (WEF).

L'un de ces avions, probablement l'Airbus A319 du gouvernement arménien, transportait le Premier ministre Nikol Pashinyan pour sa première participation officielle à la prestigieuse conférence de quatre jours.

Le Forum économique mondial (WEF), qui dure une semaine, se tient à la fin du mois de janvier depuis 1971. Selon son site web, le WEF, une organisation à but non lucratif basée à Genève, s'engage à «améliorer l'état du monde». À cette fin, le Forum réunit des politiciens, des financiers, des militants et des faiseurs d'opinion du monde entier en Suisse pour discuter de solutions aux problèmes globaux. En dépit de ses motivations altruistes, le Forum est souvent critiqué au motif de rassembler une "élite sans État" qui, pour reprendre les termes du politologue américain Samuel Huntington, "n'a pas vraiment besoin de loyauté nationale, considère les frontières nationales comme des obstacles, heureusement en train de disparaître, et les gouvernements nationaux comme des résidus du passé dont la seule fonction utile est de faciliter les opérations mondiales de l'élite."

Au-delà des préoccupations relatives à l'inégalité de répartition de la richesse mondiale, aux questions de genre ou à l'élitisme, le Forum reste le premier événement en matière de diplomatie et de coopération économique. Quel meilleur endroit qu'une station de ski regorgeant d'investisseurs et de chefs d'État pour conclure des accords de coopération économique ou politique?

Le Premier ministre d'Arménie n'a eu que peu de temps pour découvrir les vues à couper le souffle ou les paysages pittoresques des Alpes suisses. Son programme chargé de réunions dresse le portrait d'un homme en mission. Fraîchement sorti de la révolution de velours qui l'a propulsé au poste de

chef de l'exécutif, Pashinyan était déterminé à profiter de la couverture internationale flatteuse et de la vague de sympathie pour l'Arménie.

La partie politique de sa révolution s'est récemment achevée avec l'investiture d'un nouveau cabinet. M. Pashinyan a déclaré à la presse qu'il comptait désormais mener une "révolution économique". À Davos, le Premier ministre a défendu ses premières réformes: lutter contre la corruption, réduire les formalités administratives et baisser les impôts sur les revenus des entreprises et des particuliers. Lors d'un dîner à Zurich, M. Pashinyan a exposé sa vision économique: «La pierre angulaire de notre croissance future prendra la forme d'un cadre de politique d'investissement propice à la création d'emplois et à la compétitivité des exportations». Il a ensuite invité les Arméniens de la diaspora et les investisseurs étrangers à «s'enrichir, tout en enrichissant [l'Arménie]."

Le chef du gouvernement a également souligné les opportunités de croissance dans les secteurs de la biotechnologie, des produits pharmaceutiques, de l'agriculture, du tourisme, des technologies et des industries créatrices. Il semblerait que ses efforts aient porté leurs fruits.

À son retour à Erevan, le Premier ministre a rendu compte à son cabinet du temps qu'il avait passé en Suisse. Il a dit avoir rencontré des dirigeants de nombreuses multinationales, délégations diplomatiques et agences de développement. Il a présenté l'Arménie comme une destination d'investissement idéale pour quiconque voudrait l'écouter.

Pashinyan, qui s'est fait remarquer au niveau mondial pour son modèle de révolution démocratique non-violente, a participé à une table ronde intitulée «Donner forme à l'avenir de la démocratie». Il a partagé la scène avec le président colombien Iván Duque Márquez, le Premier ministre népalais K.P. Sharma Oli, Arthur Gregg Sulzberger, éditeur du *New York Times*, et Daniella Ballou-Aares, directrice du projet *Management Today*. >>>

PASHINYAN S'ILLUSTRE AU FORUM ÉCONOMIQUE MONDIAL EN SUISSE

►►► Parmi les résultats les plus concrets obtenus à Davos, citons une promesse formelle de la part du PDG de Marriott International, Arnes Sorenson, d'ouvrir un autre hôtel Marriott en Arménie d'ici la fin de l'année. Marriott exploite actuellement trois hôtels dans le pays. Shinichi Kitaoka, président de *Japan International Cooperation Agency* (l'équivalent japonais de l'USAID), a informé Pashinyan qu'une délégation serait envoyée à la recherche de nouvelles possibilités de coopération. L'Agence opère déjà en Arménie.

Le Premier ministre arménien avec le président de la Confédération Ueli Maurer

Le Premier ministre est allé de l'avant avec sa promesse d'encourager les investisseurs de la diaspora à se rendre à la mère patrie lorsqu'il a rencontré Christina Ahmadjian, membre arméno-américaine du conseil d'administration du géant japonais *Mitsubishi Heavy Industries*. Ahmadjian a également promis une visite de travail dans le pays de ses ancêtres.

Pashinyan a également évoqué le potentiel de l'Arménie en tant qu'une Silicon Valley de l'Europe de l'Est. Il a été aperçu en train de se balader avec des personnalités telles que la vice-présidente d'eBay, Cathy Foster, et le PDG d'Apple, Tim Cook. Les photos de sa rencontre avec Cook ont fait la une des journaux, non seulement en Arménie, mais aussi sur de nombreux blogs destinés aux fans d'Apple du monde entier.

Le Premier ministre a rencontré la présidente lituanienne Dalia Grybauskaitė et d'autres dirigeants, mais son rendez-vous le plus controversé fut sa rencontre avec le président azerbaïdjanais Ilham Aliyev. En effet, en marge du forum, les deux hommes ont eu un tête-à-tête informel pendant lequel ils ont discuté des plans en cours pour une détente le long de la frontière de l'Artsakh. Cette série d'entretiens, qui a débuté à Douchanbé (Tadjikistan) en septembre dernier, a amené certains Arméniens à demander des éclaircissements sur ce que signifie "se préparer à la paix". Aram Hamparian du Comité national arménien d'Amérique (ANCA) a écrit sur Facebook: «Nous pouvons espérer le meilleur,

meilleur, mais nous devons, compte tenu de notre histoire et de notre situation géographique, nous préparer au pire. [...] Nous devons rester ouverts d'esprit, mais pas au point de déraisonner.» Cependant, selon Pashinyan, ces entretiens n'étaient que cela, des entretiens.

Les ouvertures faites par Pashinyan aux grandes entreprises internationales ont également attiré les foudres des progressistes et des ultra-nationalistes en Arménie. Les critiques ont exprimé des craintes selon lesquelles son approche «néolibérale» porterait préjudice aux travailleurs d'Arménie ou aux valeurs nationales arméniennes. Ceux qui se sont moqués de l'appel de Pashinyan à «s'enrichir tout en enrichissant» y ont vu une invitation ouverte à l'exploitation. Bien entendu, les relations économiques ne fonctionnent pas comme un jeu à somme nulle. Le commerce doit être mutuellement avantageux, sinon il n'aurait pas lieu. Les avantages des investissements étrangers directs (IED) sur les petites économies sont indiscutables, pour autant qu'ils soient utilisés de manière appropriée. Pashinyan a fait valoir que l'Arménie aurait tout à gagner par l'injection de liquidités, le partage des connaissances, les recettes fiscales et, surtout, par les opportunités d'emplois qualifiés que les investisseurs étrangers peuvent créer.

En tout les cas, Pashinyan a dévoilé une nouvelle Arménie à Davos. Avec son personnage charismatique, il a donné un visage agréable à l'image internationale du pays. Sa vision d'une Arménie favorable aux entreprises, innovante et à la pointe de la technologie en a séduit beaucoup au Forum. De la même manière, ses contacts diplomatiques hors du commun avec ses amis et ses adversaires ont offert un aperçu d'une politique étrangère à la fois dynamique et pragmatique. Pour le meilleur ou pour le pire, la performance de Pashinyan en Suisse a marqué une rupture avec la routine habituelle du passé. Espérons que le contribuable arménien verra également un retour sur investissement. ■

R. E.

(*Armenian Weekly* - 5 février 2019)

(Article traduit de l'anglais par Artzakank)

UNE NOUVELLE ASSOCIATION ARMÉNIENNE A NEUCHÂTEL

De nos jours, il n'est pas facile de trouver des bénévoles prêts à s'investir de manière régulière dans des associations quels que soient leurs objectifs ou le travail demandé. Cette tendance touche également nos structures communautaires qui rencontrent des difficultés pour renouveler leurs comités. Mais il y a heureusement des personnes motivées qui, par leur courage et engagement, essaient de renverser le courant.

Le dimanche 10 février 2019, les rêves de trois jeunes arméniens, Tatev Babayan (29 ans), son mari Asatour Bedikyan (31 ans) et sa soeur Arevik Babayan (23 ans), sont devenus réalité: une association, le Centre culturel arménien, a vu le jour à Neuchâtel. Inauguré dans la chapelle de la Maladière en présence de plus d'une centaine de personnes principalement de la région de Neuchâtel, ainsi que des représentants de l'ambassade d'Arménie en Suisse et du Père Goossan Aljanian, prélat p.i. du diocèse arménien de Suisse, le Centre a pour but de faire découvrir la culture et l'histoire de l'Arménie tant aux membres de la communauté arménienne qu'à toute personne intéressée.

de gauche à droite: Asatour, Tatev et Arevik

"Vivant loin de la mère patrie, chacun de nous a créé sa petite Arménie" dit Tatev Babayan dans son mot de bienvenu et ajoute «notre union faciliterait cette tâche». Dans le but de rapprocher les enfants le plus possible à leur patrimoine arménien, l'association a mis en place des cours de danses arméniennes par le professeur Hovan Dashtoyan, établi à Berne. En avant-goût de ces cours, la cérémonie d'inauguration du Centre s'est clôturée par un *kotchari* regroupant les enfants, les jeunes et les moins jeunes présents, sous la houlette de M. Dashtoyan.

La religion et la spiritualité sont aussi au centre des intérêts de l'association. En effet, une première liturgie arménienne sera célébrée le 17 mars à la chapelle de la Maladière, et les prochaines sont prévues un dimanche par mois. De même, les jeunes fondateurs proposeront des cours de langue, de littérature et d'histoire aux adultes comme aux enfants. Des cours de peinture et de jeu d'échecs font également partie de leurs projets.

Mère de deux enfants, Tatev vit en Suisse depuis vingt ans, tout comme sa soeur Arevik, alors que son mari Asatour y est arrivé il y a neuf ans. Conscients que la conservation et la transmission de l'identité arménienne dans la diaspora demandent beaucoup d'efforts et d'énergie, c'est avec enthousiasme et avec de nouvelles approches qu'ils s'appêtent à relever les défis.

Artzakank souhaite bonne chance et bon vent à cette jeune équipe, renforcée récemment par deux nouveaux membres, Taline Menedjian Cochand et Khachik Matevosyan. ■

Le comité a le plaisir de communiquer le calendrier des activités du Centre pour les prochains mois

Culte spirituel:

17 mars, 21 avril, 19 mai et le 3ème dimanche du mois par la suite.

Ecole & Danse:

Mars: 17 / 23 / 30

Avril : 07 / 14 / 21

Mai : 05 / 12 / 19

Horaires des activités:

Culte: 16h00 - 17h30

Ecole : 14h00 - 15h30

Danse: Groupe des grands : 14h00 - 16h00

Groupe des petits : 16h00 - 17h00

Informations:

centreaménien.ne@gmail.com

Tél. 078 953 50 06

Page Facebook: Նոշատելի հայկական կենտրոն / Centre Arménien de Neuchâtel

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՄԵՏԱՔՍԻ ԾԱՄԲՈՒՆ ԿՐԱՅ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Եղիա ԹԱՇՃԵԱԼ

Հայաստանի եւ հայութեան փոխներգործութիւնը Մետաքսի ճամբուն հետ ունի աւելի քան 2000 տարուան պատմութիւն: Այս յօդուածով կ'ուզեմ լուսարձակի տակ առնել երկու փուլեր, նախ Մեծն Տիգրանի փուլը եւ ապա հետագօտութեամբ 15-18 դարերու Լոր Ջուղայի հայ վաճառականներու դերը՝ վերականգնելու Մետաքսի ճամբու գործունեութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:

Պատմական Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը Փոքր Ասիոյ մէջ կամուրջ մը ստեղծեց Արեւելքին եւ Արեւմուտքին միջեւ, ուր հայ վաճառականները տարբեր պատմական ժամանակաշրջաններու օգտագործեցին այս առիթը: Երբ Հայաստանը կորսնցուց իր անկախութիւնը եւ ինկաւ այլ ազգերու տիրապետութեան տակ, այս վաճառականները դարձան «հայ մշակոյթի դեսպանները», անոնք իրենց ճարպիկութեամբ կրցան մշակութային կապ ստեղծել եւ ազդել կամ ազդուիլ այլ մշակոյթներէ, սակայն՝ միշտ պահպանելով իրենց ազգային ինքնութիւնը:

Չիխաստանի տնտեսապէս բացուիլը դէպի Արեւմուտք՝ զուգադիպեցաւ Մեծն Տիգրանի եւ Հայաստանի տնտեսական ու քաղաքական վերելքին: Հետաքրքրական է, որ Մեծն Տիգրան գրաւեց արեւմտեան Ասիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքները, որոնք կը գտնուին Մետաքսի ճամբուն վրայ, ինչպէս՝ Սիս, Մալաթիա, Անտիոք, Մուսուլ (Նիւուէ), Դամասկոս, Փալմիր, Պիպլոս... Այսպիսով, Միջագետքի, հիւսիսային Պարսկաստանի, Սուրիոյ եւ Միջերկրականի արեւելեան ափերու առեւտրական կեդրոնները, որոնք կը գտնուէին Մետաքսի ճամբուն վրայ, ինկան հայկական իշխանութեան տակ: Առաւել, երկու Տիգրանակերտ քաղաքները, որոնք կառուցուեցան Մեծն Տիգրանի կողմէ Արցախի եւ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, դարձեալ Մետաքսի ճամբուն վրայ էին: Արդեօք այս բոլորը զուգադիպութիւն էին:

1453-ին Կոստանդնուպոլսոյ անկումով Եւրոպացի վաճառականները անորոշութեան մատնուեցան եւ կարիքը ունէին շրջանի տեղացի քրիստոնէայ վաճառականներու առաջնորդութեան: Հայ վաճառականները Կիլիկիոյ թագաւորութեան ժամանակ եւ խաչակիրներուն հետ իրենց յարաբերութիւններով արդէն

իսկ վաճառականական ձիրքերու առումով գերազանցած էին այլ շրջաններու ժողովուրդները: Եւրոպացի վաճառականները մասնաւորապէս Լոր Ջուղայի մէջ կազմած էր ազդեցիկ տնտեսական դասակարգ մը, որուն անդամները իրանցիներուն կողմէ կը կոչուէին «խոճա»: Թուրքալարսկական պատերազմին պատճառով Մետաքսի ճամբուն վրայ առեւտուրը սառած վիճակ մը ունէր, հետեւաբար Պարսկաստանի համար կարելոր էր դուրս գալ տնտեսական մեկուսացումէն եւ առեւտուրի ճամբայ բանալ Եւրոպական ու ասիական շուկաներուն հետ: Այսպիսով, թէ՛ Եւրոպացիներուն եւ թէ՛ Պարսկաստանի համար մետաքսի հայ վաճառականներու դերը անհրաժեշտութիւն էր: 16-րդ դարուն հայկական սփիւռքը տարածուած էր առեւտրական բանալի կեդրոններու մէջ, ինչպէս՝ Պոլիս, Չիւռլիա, Հալէպ, Մուսուլ, Վենետիկ եւ Ամսթերտամ: Սակայն հայ վաճառականներուն համար ցամաքային ճամբան անհրաժեշտութիւն չէր, եւ անոնք ուղղուեցան դէպի ծով: Այսպիսով, անոնք բացին երկու ծովային ճամբայ, մէկը դէպի Եւրոպա, իսկ միւսը՝ դէպի Ասիա:

Լոր Ջուղայի հայ վաճառականները Եւրոպա հասան Ռուսիոյ ճամբով՝ ճերմակ ծովէն դէպի Պալթեան երկիրները եւ թագաւորութիւնները: 1687-ին եւ 1696-ին առեւտրական համաձայնութիւններ ստորագրուեցան այս թագաւորութիւններուն եւ հայ առեւտրականներուն միջեւ: Օրինակ՝ Շուէտի Սթոքհոլմ մայրաքաղաքին մէջ հայ վաճառականները իրաւունք ունէին գործարաններ բանալու: Հայ վաճառականները հասան մինչեւ Լոնտոն ու օգնեցին փորթուգալցի եւ սպանացի նաւատորմերուն, որ հասնին Ասիա:

– **Հայկական գաղութները՝ իբրեւ առեւտրական ցանց.**– Հայ վաճառականները այլ վաճառականներու նման թափառական չէին եւ կը հաստատուէին Մետաքսի ճամբու մօտակայ քաղաքներուն մէջ: Հաստատուելէ ետք անոնք կը հիմնէին դպրոցներ, եկեղեցիներ ու մշակութային կեդրոններ, եւ այսպիսով ընդարձակ առեւտրական ցանց մը հիմնելով Ասիայէն Եւրոպա՝ անոնք կը դիրքացնէին առեւտուրը:

– **Միջմշակութային փոխազդեցութիւն.**– Հայ վաճառականներուն բերած մշակոյթին միջոցով բազմաթիւ քաղաքներ եւ թագաւորութիւններ ծանօթացան Հայաստանին ու հայ մշակոյթին: Մինչ Հայաստան >>>

ԲՈՒԿԻՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱԲԱՏԱՐԻՄ ԳՐԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՀԱԲԱՏԱՐԻՄ ԳՆՈՐԴՆԵՐ

Մաշտոցի 45 հասցեում է գտնուում Երևանի հնագույն գրախանութներից մեկը, որն իր նախնական վիճակում պահպանուել է մինչև օրս: Կահոյթագործ վարպետ Յովհաննես Նաղաշեանը խանութի սրահն արևելեան ոճով է պատրաստել: Սկզբում այն գործել է որպես թուրքերի խանութ, 70-ականներին վերածուել է նոտաների խանութի, որին զուգահեռ վաճառել են նաև գրքեր: 1990-ականներից այն գնել է Անդրանիկ Շողունցը, դարձրել գրախանութ: Այսօր «Լոյս» գրախանութում վաճառում է բարձրակարգ գրականություն, նաև՝ յուշանուէրներ, գեղանկարներ, բացիկներ...

Արդեն շուրջ 27 տարի գրախանութի գրավաճառն է Կարեն Գասպարեանը: Նրա համար երկու տասնեակից ավելի «գրքերի աշխարհում» գտնուելը դարձել է սովորական: Գրախանութում գտնուելու ընթացքում հիմնականում գիրք է կարդում:

Panorama.am-ի հետ զրոյցում նա ներկայացրեց, որ գրախանութում վաճառում է գեղարուեստական գրականություն՝ տարբեր լեզուներով, համաշխարհային ճանաչում ունեցող նկարիչների այբուբեն, հայագիտական գրականություն, ժամանակակից փիլիսոփայության մասին գրքեր: Գրախանութում վաճառում է նաև *բուկինիստական* գրականությունը, ինչի համար էլ յաճախ գրախանութն անուանում են *բուկինիստական*՝ հնագրավաճառական:

«Գրքերը բերում են հիմնականում հեղինակները, իսկ ավելի հին գրքերը բերում են մարդիկ, որոնց կամ այլևս պետք չեն կամ ծնողներին է եղել, իրենց չի հետաքրքրում», - ասաց նա:

Կ. Գասպարեանի խօսքով, այսօր հիմնականում վաճառում են այն գրքերը, որոնք լաւ են գովազդում: Դժուարացաւ ասել՝ ավելացել են գնորդները, թէ ոչ: Գրավաճառի խօսքով, նման տուեալներ ավելի ճիշտ կարող են ասել այն գրախանութները, որտեղ նոր գրքեր են վաճառում:

«Լոյս» գրախանութն ունի իր մշտական գնորդները: «Մարդիկ կան 20 տարուայ մէջ ինչքան Հայաստան են գալիս, այդքան գալիս են նաև այս գրախանութ», - ասաց Գ. Գասպարեանը:

Իսկ այն մարդիկ, ովքեր առաջին անգամ են մտնում գրախանութ, շատ տպաւորուած են դուրս գալիս,

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՄԵՏԱՔՍԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

»»» տակի մէջ գոյութիւն չունէր պետականութիւն, Երոպայան եւ Ասիան անուղղակիօրէն մէջտեղ բերին հայկական զարթօնը: Բազմաթիւ երոպայական եւ ասիական բարտեսներ, որոնք կը պատկանին 15-18-րդ դարերու ժամանակաշրջանին, կը նշեն «Հայաստան» կամ «Հայկական Բարձրաւանդակ» անունները: Հայերը նաեւ ազդեցութիւն ունեցան գերմանացի եւ հոլանտացի արուեստագետներու վրայ, որովհետեւ կը տեսնենք անոնց կողմէ գծուած բազմաթիւ գեղանկարներ, որոնք կը վերաբերին 15-18-րդ դարերու հայ առեւտրականներու եւ եկեղեցիներու: Իսկ գերմանացի յայտնի փիլիսոփայ Էմանուէլ Բանթ իր գիրքին մէջ կը գրէ, որ հայերը այլ ազգերը կը գերազանցէին իրենց առեւտրական ոգիով, եւ անոնք ոտքի վրայ կը քալէին Կիւնայի ծովափէն մինչեւ Չինաստանի սահմանը:

– **Հայ ազգային ինքնութեան վերածնունդը.**– Հայերը, որոնք հաստատուեցան Մետաքսի ճամբուն շուրջ, ընդգրկուեցան այդ երկիրներու քաղաքական, տնտեսական, մշակութային եւ ընկերային կեանքին մէջ: Անոնք մասնակցեցան տեղական դատարաններու՝ պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները, եւ սերտ կապեր հաստատեցին իշխաններու եւ քաղաքական գործիչներու հետ: Երբ Հայաստանը կորսնցուցած էր իր պետականութիւնը, անոնք դարձան ազգին դեսպանները: Հայ վաճառականները բազմիցս բարձրացուցին Հայկական հարցը երոպայական երկիրներու մէջ, եւ հակառակ անոր որ կորսնցուցած էին պետականութիւնը, սակայն հայրենիքի կարօտը եւ Դատը միշտ բարձր պահեցին, եւ հայկական նաւերուն վրայ կը ծածանէին հայկական դրօշներ եւ խաչը: Իրենց գաղութներուն մէջ անոնք նորահաս սերունդը դաստիարակեցին հայկական եւ քրիստոնէական արժէքներով, իսկ երբ վերադարձան հայրենիք, անոնք իրենց հետ բերին ազգային-ազատագրական պայքարի եւ եկեղեցական ու կրօնական բարենորոգումներու գաղափարներ:

Կարելի է ըսել, որ 15-18-րդ դարերուն միջեւ հայ վաճառականները Մետաքսի ճամբան դարձուցին լուսաւորութեան ճամբայ մը: Անոնք դարձան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ կամուրջ մը: Իսկ ամենէն կարեւորը այն է, որ անոնք չմոռցան իրենց ինքնութիւնը եւ Դատը, այլ զարգացուցին զանոնք եւ դարձան դեսպանները ազգի մը, որ պետականութիւն չունէր: ■ Ե. Թ.

(ԱՇՂԱԿ)

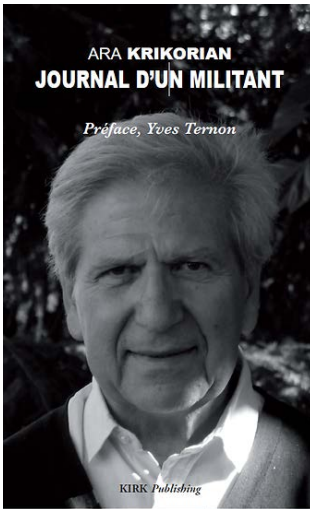
քանի որ, ինչպէս նշեց նա, զարմանում են գրախանութի *ինտերիերով*:

«Ով արդէն մտել է, տեսել է, ամէն անգամ հիացմունքով է նայում, իսկ նրանք, ովքեր առաջին անգամ են մտնում, տպաւորութիւնը մեծ է լինում: Նման *դիզայն* Երևանում հաստատ չկայ», - ասաց «Լոյս» գրախանութի ամէն անկիւնը, ամէն գրքի մասին ու գրքի տեղն իմացող Կարեն Գասպարեանը: ■

(panorama.am)

Nouvelle parution

«*JOURNAL D'UN MILITANT*» ARA KRIKORIAN

«Ce livre, écrit dans la passion et souvent dans la douleur, par un militant qui avait tant à dire, mais qui a décidé de livrer aux commentateurs de ses sœurs et frères arméniens, des secrets trop longtemps confiés à la mémoire d'un journal.»

C'est ainsi que l'historien Yves Ternon a tenu à conclure sa préface au dernier livre d'Ara Krikorian «*Journal*

d'un militant ». Composé de récits, de commentaires et de réflexions pris en notes presque au jour le jour pendant plusieurs décennies, l'ouvrage s'ordonne, dans ce premier tome, essentiellement autour de la reconnaissance du génocide, de l'explosion de la violence entre 1975 et 1985, du retour au droit dans les Instances internationales. Il couvre une période de vingt années (1971-1991). Des événements auxquels l'auteur a été très souvent directement mêlé en tant que porte-parole puis comme président du Comité de Défense de la Cause Arménienne. Avec ses ombres et ses lumières, ses moments de grande exaltation et de profonde amertume, ses réussites enthousiasmantes et ses échecs cuisants. Observateur critique des événements qui ont émaillé la vie politique, culturelle et sociétale des Arméniens de France au cours des dernières décennies, l'auteur admet avoir longtemps hésité. Il le reconnaît lui-même, l'exercice est délicat. Mais après mûre réflexion, il a choisi la voie de la transparence. Transmettre aux générations actuelles et futures le fruit de ses activités militantes, de ses expériences, de ses réflexions et parfois de ses jugements sur les événements et les personnalités qui les ont portés, et parfois provoqués, c'est la mission que l'auteur s'est fixée.

Les 388 pages de l'ouvrage d'Ara Krikorian commencent par une introduction d'une dizaine de pages sur son enfance et son adolescence et s'achève par un Index folioté où l'auteur mentionne les noms et prénoms de plus de 850 personnalités citées dans son **Journal**. ■

Editeur:

KIRK Publishing

37, rue Georges Médéric

94700 Maisons-Alfort (France)

Tél : 01 45 17 23 22

Port : 07 77 81 56 78

E Mail : akrik@orange.fr

Site Internet : www.kirk-publishing.com

ILS TRAQUENT LES NÉGATIONNISTES DU GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS SUR LE NET

Par Laurence MILDONIAN
et Frédéric CHEUTIN

Une association alerte sur l'explosion des propos négationnistes sur Twitter. Un phénomène de plus en plus inquiétant

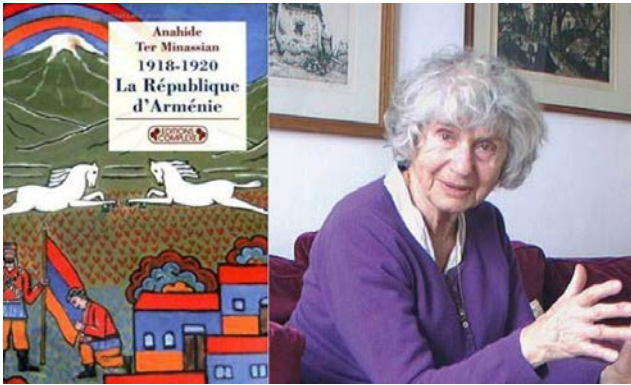
Au siège de l'association pour la recherche et l'archivage de la mémoire arménienne, à Marseille, le trésorier Vartan Arzoumanian traque et signale depuis 2015 les propos négationnistes. (Photo Valérie Vrel)

Le "prétendu génocide arménien est une véritable escroquerie historique", "il n'existe pas", "mensonge du siècle"... Depuis 2015, c'est un florilège de propos négationnistes que Vartan Arzoumanian, administrateur de l'association pour la recherche et l'archivage de la mémoire arménienne (Aram) relève patiemment sur Twitter. Avec un constat au bout de trois ans : "Le nombre de propos de ce type a explosé, en particulier l'an dernier." Pour conférer un caractère scientifique à sa démarche, le porte-parole de l'association marseillaise a limité son enquête à Twitter ("Sur Facebook, ce serait impossible tant les posts négationnistes pullulent") et s'est borné à relever les tweets écrits en langue française et niant expressément le génocide des Arméniens, excluant les simples posts injurieux ou haineux.

"On a essayé de comprendre, à travers la terminologie et les arguments, quelle était la source de ce négationnisme et on s'est rendu compte que ces twittos reprenaient les propos diffusés par l'État turc, par ses représentants diplomatiques ou son président, poursuit Vartan Arzoumanian. Même si ces mots sont tenus par des individus, il s'agit bien d'un négationnisme d'État." Qui se développe sur les réseaux en même temps que les propos racistes, antisémites ou islamophobes, avec une spécificité : "Le sentiment d'impunité renforcé par le fait qu'aucune loi ne pénalise le négationnisme du génocide des Arméniens."

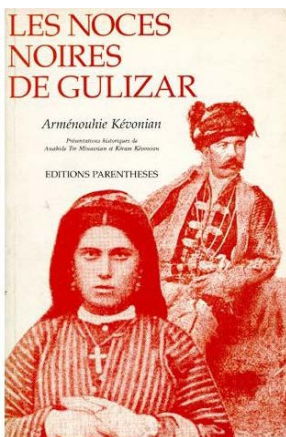
Sur internet, des groupes s'organisent pour >>>

DÉCÈS DE L'HISTORIENNE ANAHIDE TER MINASSIAN

Anahide Ter Minassian est décédée le 10 février à son domicile, à Fresnes. Elle avait 85 ans. Historienne, enseignante à l'École des hautes études en sciences sociales, elle était également maîtresse de conférences à l'Université Paris I. Ses centres d'intérêt ont toujours été avant tout l'histoire des Arméniens et l'histoire contemporaine de l'Arménie, pré et post-soviétique.

Anahide Ter Minassian est née en 1933 à Paris, dans le quartier de Belleville et de la Place des Fêtes. Sa grand-mère, Gulizar, arménienne, vivant au sein de l'Empire ottoman, avait été enlevée et épousée de force en 1889 par le chef d'une tribu kurde voisine, à la fin du XIXe siècle. Mais à la suite de la réaction de la communauté paysanne dont elle était issue, Gulizar a obtenu, de façon exceptionnelle, de la justice turque que ce mariage forcé soit annulé et qu'elle puisse retrouver sa communauté.

Ses parents, Lévon Kévonian et Arménouhie Der-Garabédian, sont des apatrides arméniens, détenteurs d'un Passeport Nansen, et réfugiés à Belleville dans les années 1920. Sa mère, Arménouhie, musicienne et journaliste, a raconté dans un ouvrage en arménien publié en 1946 l'histoire de Gulizar. Cet ouvrage a été traduit en

en français en 1993, et réédité à plusieurs reprises.

Anahide Ter Minassian n'est scolarisée volontairement par ses parents qu'à l'âge de sept ans pour apprendre au préalable au sein de sa famille la langue arménienne. Elle poursuit des études d'histoire, jusque l'agrégation, sous la houlette en particulier de Henri-Irénée Marrou et côtoie durant ces études Pierre Vidal-Naquet. Elle se marie avec Léon Ter Minassian, apatride arménien, et fils d'un ministre de la précaire République d'Arménie, Roupen Ter Minassian.

ILS TRAQUENT LES NÉGATIONNISTES DU GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS SUR LE NET

➤➤➤ signaler systématiquement de tels propos auprès des administrateurs mais sans sanction possible. "Dès fin 2016, on a alerté le délégué interministériel à la lutte contre le racisme et l'antisémitisme, explique Vartan Arzoumanian. Puis le Premier ministre en juin 2017, et en mai 2018 la chargée de mission contre le racisme et l'antisémitisme sur internet Lætitia Avia comme le procureur de la République et le ministre chargé du Numérique Mounir Mahjoubi... aucune réponse ne nous a été donnée, et le rapport publié en septembre dernier ne mentionne jamais le génocide des Arméniens", regrette le militant, qui attend un signe du directeur général de Twitter, contacté en début d'année. Craignant que le virtuel bascule dans le réel, sa conclusion est sans appel : "Pour lutter contre cette propagande, il faut renforcer les connaissances, cela passe par l'éducation à l'histoire." Et ce n'est pas Aurore Bruna qui dira le contraire. Prof d'histoire dans un collège classé Rep à Marseille, la présidente du Conseil de coordination des organisations arméniennes de France (CCAF) Sud plaide pour une formation des enseignants à la question du génocide, qu'elle a demandée en décembre aux représentants de l'Éducation nationale lors d'une réunion ministérielle sur l'étude des génocides et crimes de masse. "Il faut mieux former les profs mais aussi développer l'enseignement en ajoutant 1h dans les programmes, dit-elle. Actuellement, le thème du génocide n'est traité qu'en 1h en 3e, c'est trop peu pour expliquer ce que recouvre le concept, le cadre dans lequel il s'est exercé et les éléments de comparaison qu'on peut retrouver entre les différents génocides dans l'histoire." ■

(La Provence)

Elle est nommée professeur d'histoire et exerce durant treize années en lycée. Puis elle devient maîtresse de conférences à l'université Paris-I. Elle anime également le séminaire sur l'histoire contemporaine des Arméniens à l'École des hautes études en sciences sociales de Paris. Elle a publié plusieurs ouvrages consacrés à l'Arménie et au génocide arménien: *La question arménienne* (Editions Parenthèses, 1983), *1918-1920 La République d'Arménie* (éditions Complexe, 1989 (réimpr. 2006), *Histoires croisées : diaspora, Arménie, Transcaucasie* (Editions Parenthèses, 1997), *Smyrne, la ville oubliée ? : mémoires d'un grand port ottoman, 1830-1930* (éditions Autrement, 2006), *Nos terres d'enfance, l'Arménie des souvenirs*, avec Houris Varjabédian (Editions Parenthèses, 2010). ■

(armenews.com)

ՅԻՆ ԳՈՐԻՍԸ՝ ՔԱՐԱՆՁԱԽԱՅԻՆ ՍՄԱՐԹ ԲԱՂԱՔ

Յին Գորիսը քարանձաւային բնակավայրից *սմարթ* բաղաբառով է վերածնունդ: Ժայռերի բաղաբառը *տուրիս-տական* (զբօսաշրջային) գրաւիչ ուղղութիւն է հաւակնում դառնալ, Յին Գորիս գիւղի վերականգնման ծրագիրն էլ Գորիսի համայնքի տնտեսական զարգացման առաջիկայ տարիների գերակայ ուղղութիւնն է: Համայնքապետարանը, տարբեր նախաձեռնութիւնների շրջանակներում, կեանքի է կոչում տնտեսական լուրջ հեռանկարներ ստեղծող այս նախագիծը և արդէն շուտով Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկները կ'ունենան ևս մէկ տպաւորիչ ու տարբերուող զբօսաշրջավայր:

«Մեր նպատակն է այս պատմամշակութային ժառանգութիւնը վերականգնել ու դարձնել Հայաստանի ամենահետաքրքիր զբօսաշրջային վայրերից մէկը և Յին Գորիսը *սմարթ* բաղաբառով վերածելը ներկայ պահին մեր համայնքի տնտեսութեան զարգացման ռազմավարական և գերակայ ուղղութիւնն է:», - [Peoplemedia.am](https://peoplemedia.am)-ի հետ զրոյցում Նշեց Գորիսի համայնքի ղեկավարի տեղակալ Իրինա Ելիւսան: Քարանձաւային տեղեկատուական կենտրոն-գրադարանը, Յին Գորիսի քարանձաւների՝ լուսային *էֆեկտ*-ներով հեքիաթային բաղաբառով վերածման նախագիծը, ինչպէս նաև տարածաշրջանում առաջին քարանձաւային կինոթատրոնի ստեղծման ծրագրերը Գորիսն առաջիկայում ամենապահանջուած տուրիզմութիւններից մէկը վերածելու հաւակնութիւն ունեն:

Այս բազմաթիւ ու մէկը մէկից աննախադէպ ծրագրերից առայժմ իրականութիւն դարձածը միայն քարանձաւային տեղեկատուական կենտրոն-գրադարանն է, որն ամբողջովին կահաւորուած է ու բոլոր յարմարութիւններով հագեցած՝ ջրագիծ, հոսանք, սանհանգոյց, ապահովուել է քարանձաւի ներքին ղեկորատիվ լուսաւորութիւնը, կահավորուել է միջավայրին համահունչ գոյքով և կահոյքով:

Յին Գորիսի՝ 1776թ. կառուցուած Սուրբ Յովիպիմէ եկեղեցու հարկանութեամբ է գտնուում քարանձաւային կենտրոնը, ուստի միջավայրի ընդհանուր տեսքի ներդաշնակութիւնը պահպանելու համար ճարտարապետները հետևեալ լուծումն են տուել. եկեղեցուն համահունչ լինելու համար կենտրոնի տակիքը կղմինդրից են կառուցել, ծածկն էլ հայկական հազարաշէն ծածկի օրինակով են արել, ճիշտ այն տեսքով, որն ունի եկեղեցին:

Քարանձաւային տեղեկատուական կենտրոն - գրադարանը կարևոր դեր կ'ունենայ Յին Գորիս այցելող

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԿԱՍ 1895-Ի ՉԱՐԴԵՐԷՆ ՎԵՐԱԿՐՈՂՆԵՐՈՒ ԳՐԱԿՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱԲԱՔԵԼՈՒ ԱՐՇԱՒ

«Արամ» միութիւնը ֆրանսահայ ոչ-հասութաբեր միութիւն մըն է, որուն նպատակն է պահպանել սփիւռքահայերու ապրած կեանքին յիշողութիւնը:

Միութիւնը կը փափաքի վկայութիւններ քաղել Հայոց Ցեղասպանութեան կամ 1895-ի շարդերէն հայ վերապրողներէ եւ անոնց՝ դէպի Ֆրանսա, Լիբանան եւ Միացեալ Նահանգներ գաղթին մասին:

«Կոչ կ'ուղղենք ընտանիքներուն, որպէսզի 1915ի (կամ 1895ի) վերապրողներուն կողմէ գրուած հին վկայութիւնները տրամադրելի դարձնեն «Արամ» միութեան գործակիցներուն: Այս վկայութիւնները կարելոր են Հայոց Ցեղասպանութեան յիշողութիւնը պահպանելու համար եւ մաս կը կազմեն սփիւռքահայերու մշակութային ժառանգութեան: «Արամ» միութիւնը գիտակից է, որ այս վկայութիւնները արժէքաւոր են ընտանիքներուն համար: Ուստի կ'առաջարկենք պարզապէս թուային պատճէն մը կատարել միութեան արխիւներուն համար», Նշուած է միութեան յղած հաղորդագրութեան մէջ, ուր նաեւ կը շեշտուի, որ միութեան նպատակն է այս վկայութիւններուն տարածումը եւ իրազեկումը ապահովել է, թուայնացումի միջոցաւ, թարգմանութիւններով եւ հրատարակութիւններ պատրաստելով:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար՝ այցելել <https://webaram.com/hy> կայքէջը: ■

(ՀԱՅԵՐ ԱՅՍՕՐ)

զբօսաշրջիկներին սպասարկելու, *ինֆորմացիոն* (տեղեկատուական) ծառայութիւններ մատուցելու առումով: Արդէն զարնանն այս արտասովոր ու մեր երկրի համար նաև աննախադէպ կենտրոնը կը բացի դռները, իսկ թէ *կոնկրետ* երբ՝ կախուած է հիւրերի ժամանելու ժամկետներից: Գորիսի քոյր բաղաբառով Վիէնի (Ֆրանսիա) պատուիրակութեանն են սպասում բացման հանդիսաւոր արարողութեանը: Նշենք, որ մասշտաբային այս ծրագիրը Գորիսի համայնքապետարանը իրականացնում է «Քոնթուր գլոբալ» ընկերութեան, Գորիսի քոյր բաղաբառով Վիէնի գործընկերների և «Երկիր և մշակոյթ» կազմակերպութեան աջակցութեամբ:

«Յին Գորիս գիւղի վերականգնման ծրագիրն իսկապէս աննախադէպ աշխուժութիւն կը ստեղծի մեր համայնքի կեանքում: Այստեղ զբօսաշրջային տարբեր ծառայութիւններ են մատուցուելու. և մենք նախատեսում ենք ունենալ քարանձաւային արհեստանոցներ, արուեստանոցներ, որոնք կը ներկայացնեն Գորիսի աւանդական մշակոյթն ու արհեստները: Ամֆիթատրոնը, Գորիսի կենցաղն ու աւանդոյթները ներկայացնող բազմաթիւ ծրագրերը իւրայատուկ միջավայր կը ստեղծեն զբօսաշրջային գրաւութեան տեսանկիւնից ու մենք վստահ ենք, որ առաջիկայում զբօսաշրջիկների բնակի մեծ աճ ենք գրանցելու», - եզրափակեց Իրինա Ելիւսանը: ■

Չրուցեց՝ Արմինէ Հայրապետեանը (peoplemedia.am)

L'ACTIVITÉ EXTRACTIVE EN ARMÉNIE: UN PROBLÈME INCONTOURNABLE POUR LA "RÉVOLUTION ÉCONOMIQUE" DE NIKOL PASHINYAN

par Alain NAVARRA-NAVASSARTIAN

Le gouvernement de Nikol Pashinyan a dévoilé son programme économique. Restant assez vague sur les modalités de la croissance, il en définit plus clairement les objectifs: réduction de la pauvreté et recul du chômage sont les objectifs principaux. Les prescriptions pour atteindre ces buts sont: une nouvelle législation fiscale, une baisse de l'impôt sur les bénéficiaires et sur le revenu, la fin des monopoles, l'appel à des investisseurs étrangers, privés ou institutionnels.

Au même moment, à Jermuk, à Gndevaz et à Ketchut, la population filtre les trois accès de la montagne Amulsar et de ses gisements d'or. Ce bras de fer dure depuis plusieurs années, mais, depuis juillet 2018, les écologistes arméniens et une partie de la population bloquent les routes menant au site. Les 3000 signatures obtenues à Jermuk et les 2500 de l'ensemble de la région de Vayots Dzor démontrent que les aspirations populaires du mouvement social qui ont porté Nikol Pashinyan au pouvoir ne s'arrêtent plus aux urnes électorales.

Le blocus de la mine d'Amulsar révèle plusieurs aspects endémiques de l'économie arménienne mais aussi du traitement très léger des catastrophes environnementales par les compagnies internationales qui gèrent l'extraction minière du pays.

L'Arménie est un pays qui recèle d'importantes ressources minières: des 30 mines recensées, 27 ont des permis d'exploitation. Ces licences sont détenues pour moitié par des investisseurs étrangers tandis que l'autre moitié appartient à des oligarques, au travers de sociétés-écran et de savants mécanismes financiers.

L'état arménien ne «possède» aucune de ces mines, mais touche des dividendes, conséquents. ZCMC, entreprise minière détenue à 75% par une entreprise allemande, est le principal contribuable en Arménie pour l'année écoulée.

L'exemple le plus frappant avant les événements d'Amulsar, fut celui de Teghout, dont l'exploitation ouverte en 2014, révélait les liens entre un fonds d'investissement danois, une banque russe, la compagnie minière arménienne Vallex et l'agence de crédit à l'exportation danoise EKF.

Dans le cas d'Amulsar, on trouve une compagnie britannique, la *Lydian International*, créée à Jersey. Elle bénéficia de l'appui politique du gouvernement précédent qui changea le statut des terres du site de la mine, les faisant passer de zone agricole à zone industrielle.

Les scandales répétés de pollution sur le sol arménien par l'extraction minière sont également

utilisés dans le cadre de la géopolitique. L'Azerbaïdjan depuis 1999 en appelle régulièrement au conseil de l'Europe et à d'autres instances occidentales pour souligner la mise en danger de la potabilité de son eau (et donc de la mise en danger de sa population) par la pollution qui provient de l'Arménie. Il faut souligner que le même problème se pose avec la Géorgie, mais, les rapports des deux pays étant différents, l'Azerbaïdjan en appelle moins aux instances internationales. En 2006, elle appellera les ministres européens à obliger l'Arménie à signer les accords d'Helsinki.

Le barrage de déchets toxiques de Teghout (shabat.am)

Un autre aspect intéressant et, à la fois, inquiétant du fonctionnement et du financement de la mine d'Amulsar est l'implication de l'agence de crédit à l'exportation danoise EKF (mentionnons brièvement les «géants méconnus de la finance» que sont ces agences de crédit à l'exportation (ACE): Bpifrance, Export-Import Bank of the United States, Euler Heines Aktiengesellschaft (Allemagne), etc.).

Il ne s'agit pas d'expliquer, ici, un fonctionnement particulièrement complexe mais seulement de souligner qu'un certain nombre de projets soutenus par les ACE ont des effets préjudiciables sur le développement et l'environnement ou portent atteinte aux droits humains.

En 2017, EKF se retirait de l'exploitation de Teghout qui s'avère être un désastre écologique.

Nikol Pashinyan, lors d'une conférence de presse donnée en décembre 2018, affirmait l'importance du secteur minier pour l'économie arménienne, mais reconnaissait la nécessité de la faire correspondre aux standards internationaux. Ainsi ont été mis en avant le laxisme de la législation, la corruption endémique, le danger environnemental et le discours ambigu des pays occidentaux concernant ces agences, puisque les ACE occidentales ne sont pas tenues de respecter les règles minimales en ce qui concerne l'environnement ou les aspects sociaux pour les projets qu'elles financent. >>>

L'ACTIVITÉ EXTRACTIVE EN ARMÉNIE: UN PROBLÈME INCONTOURNABLE POUR LA "RÉVOLUTION ÉCONOMIQUE" DE NIKOL PASHINYAN

»»» La *Lydian International*, entreprise privée, promettait la création de 700 emplois pour les dix ans d'exploitation et 300 millions d'euros pour l'État arménien. Mais personne vraiment n'a pris en compte les dangers écologiques: les réservoirs de Ketchut et Spendaryan pollués et, à plus long terme, la pollution de lac Sevan, puisque relié directement au réservoir de Ketchut.

Les pays occidentaux, au travers de ces agences, se trouvent dans une contradiction politique totale: on ne cesse de parler de dangers touchant nos ressources naturelles, on veut des normes environnementales et sociales sévères et, dans le même temps, ces pays n'imposent pas de règles similaires à leur propre agence de crédit à l'exportation. Une moralité compassionnelle à bon compte.

(Sputnik / Nelli Danielyan)

Le blocus de la mine a commencé au moment de la révolution de velours et ce détail est important. Le mouvement de Nikol Pachinian a entraîné le peuple à refuser de se soumettre à un pouvoir arbitraire. Devant la mine d'Amulsar, ce n'est pas un groupe «d'excités écologistes» que l'on trouve mais bien un groupe important, composé d'un ensemble divers et varié de la population de Jermuk. C'est évidemment une interpellation des citoyens à l'État sur sa volonté, ou pas, d'entendre encore l'expression directe de souhaits et des griefs.

Ce qui interpelle particulièrement, dans les discussions avec les habitants ou les débats suscités par la pollution de la mine, c'est que la population appelée à protester collectivement durant cette révolution de velours, et à qui l'on a répété que les marges seraient aussi importantes que le centre (la marche de Gyumri vers Erevan avait cette signification), cette population, donc, n'entend pas devenir aussi facile-

ment juste une «minorité active», que ce mouvement de protestation écologique est bien ancré dans la réalité et n'est pas déconnecté du bien commun.

En cela, et par bien d'autres aspects, la révolution de velours et le mouvement qu'elle a engendré est particulièrement intéressante; il ne s'agit pas de «glisser», ou pas, vers plus de démocratie, mais bien de montrer que ce qui s'est passé n'est pas un simple correctif aux défaillances étatiques. Ils sont vraiment les principes révélateurs des aspirations du peuple arménien à une réelle démocratie. C'est une manière de reprendre possession de la parole spoliée pendant si longtemps. La suppression du consentement que représente la révolution de velours se retrouve dans ce combat écologique. C'est la volonté de rupture d'allégeance aveugle.

D'autre part l'action concertée en faveur de l'arrêt de l'exploitation de la mine, démontre une organisation performante parce qu'elle accomplit une action collective. Il existe donc une liaison forte entre la nature de l'action et le contexte de l'action: la révolution de velours.

Nikol Pashinyan, lorsqu'il parle de révolution économique ne devra pas oublier les possibilités qu'il a ouvertes: une nouvelle restructuration sociétale, mais aussi de nouveaux modèles de régimes d'action. L'unanimité n'est plus un devoir national. Et il sera difficile de recourir à nouveau au légalisme autoritaire du gouvernement précédent. Le combat mené par la population de Jermuk et de la région de Vayots Dzor est ancré dans la réalité du territoire: pollution de l'eau, mise en danger de l'économie territoriale dans l'agriculture et le tourisme, etc. Il porte aussi une réflexion sur la croissance économique qui, souvent, n'intègre pas les externalités négatives et intergénérationnelles de l'activité économique.

Aucun des militants écologistes ou des habitants ne prétendent à une «deep ecology» mais ils questionnent les moyens de mettre en place un développement durable dans la région, permettant ainsi de penser la pluri-dimensionnalité économique, sociale et environnementale.

D'ailleurs, il serait bon de réfléchir aux interdépendances entre les niveaux locaux, nationaux et régionaux. Si les problèmes environnementaux peuvent être des instruments pour créer un dialogue >>>

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

voyage-en-armenie.com

Osez la différence!

☛ Rte des Arsenaux 9, Fribourg, Suisse,
Tél.: +41 26 322 7277

☛ Koryuni 7, 0025 Erevan, Arménie,
Tél.: +374 10 52 06 07

L'ACTIVITÉ EXTRACTIVE EN ARMÉNIE: UN PROBLÈME INCONTOURNABLE POUR LA "RÉVOLUTION ÉCONOMIQUE" DE NIKOL PASHINYAN

>>> régional, ils peuvent être un outil de déclenchement ou de réactivation des conflits.

Au risque de me répéter, l'insistance de l'Azerbaïdjan sur la pollution subie en provenance de l'Arménie est significative. D'autant plus quand on connaît la dépendance hydraulique du pays. Le Karabagh est un véritable château d'eau. Mais, à l'inverse, le respect des normes afin d'éviter la pollution massive de l'eau ne pourrait-il pas être une occasion de tempérer ou de calmer les tensions interétatiques et permettre de créer une intégration de l'Azerbaïdjan dans son environnement immédiat?

Les questions environnementales n'ont pas la même acuité selon les sociétés. Mais les progrès de productivité intégrant la valeur des ressources épuisables sont nécessaires pour réduire la pauvreté ou l'exclusion: l'arrêt de l'exploitation d'une mine est finalement moins grave que les déchets qui restent et l'absence de diversification économique que son exploitation a entraîné. Encore faut-il que les lobbies, les égoïsmes ou les visions à court terme de certains pouvoirs, acceptent de penser le capital économique au regard du capital naturel, en terme de responsabilité et non dans une logique appropriative.

Nikol Pashinyan a raison de souligner que la «révolution économique» doit être en adéquation avec la révolution de velours. Tout d'abord parce que les habitants de la région de Vayots Dzor ont posé la question écologique au sein même des droits fondamentaux: liberté d'opinion et liberté d'expression. Et qu'ils revendiquent que sa discussion soit l'affaire de tous. D'autre part la gestion du secteur minier serait le parfait exemple pour une «révolution économique» qui aurait un sens. L'institutionnalisation d'un mode particulier de reproduction des relations de pouvoirs internes du pays a entraîné une absence totale de transparence et de responsabilité: l'État cède ses droits sur des ressources à des compagnies étrangères ou à des oligarques. Ce qui, non seulement s'est soldé par une défiance totale de la population envers les institutions publiques mais a conduit à une pollution grave du système hydraulique de certains bassins arméniens.

Sortir d'une économie qui a longtemps oscillé entre exploitation et démarche «compassionnelle» ne sera pas chose facile, mais on peut espérer aussi que le monde occidental réponde positivement à cette révolution qui n'a pas détruit les structures économiques comme beaucoup d'autres. Pourquoi ne pas envisager, plutôt que des aides au développement qui sont finalement des dons et qui touchent généralement les secteurs sociaux, des prêts occasionnels ou une aide sous forme de garantie ? C'est une source de finan-

Ստացանք

մանկապատանեկան պարբերաբերթի
15-րդ և 16-րդ թիվերը

www.e-ptit.com

(Խաղեր, առակներ, պատմություններ,
հանելուկներ, ժպիտներ)

* * *

Անվճար ներբեռնեցեք (télécharger)
ՓԹԻԹ-ի յաւելուածը՝ (application)

ՓԹԻԹ-PTIT

Play Store-էն կամ App Store-էն

SALON DU LIVRE DE GENÈVE

Palexpo

1er au 5 mai 2019

Stand ARMÉNIE - HAYASTAN

Conférences, débats, présentation de livres

Horaires:

Me : 10h – 19h

Je : 9h30 – 19h

Ve et sa : 9h30 – 20h

Di : 10h – 18h

Le programme détaillé sera annoncé ultérieurement sur:
www.centre-armenien-geneve.ch

ARMENIAN CONTEMPORARY ART EXHIBIT & WINE TASTING

29 mars, 16h00 - 22h00

30 mars, 14h00 - 22h00

31 mars, 11h00 - 22h00

Altstadthalle, Unter Altstadt 14
6300 Zoug

- Peintures, céramiques, bijoux artisanaux

Ara ARAYAN, Aram HUNANYAN, Hovnan SARGSYAN, Mushegh MKHITARYAN, Samvel MARTIROSYAN, Tigran ASATRYAN, Vahan BEGO, Anna GORSTKA

- Dégustation des vins d'Arménie "NOA"

Entrée libre

www.artscrossroad.com

cement qui a été essentielle dans le développement des pays riches. Des prêts à conditions favorables sont un élément favorable au développement. ■

A.N.N.

(hyestart.net)

Գինի

Նորայր ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Մեր բառերուն ամենէն արեւափայլը

- Բարի էք եկել հայրենիք, պարոն:
- Բարեւ, Անի: Վերջապէս, դարձեալ տեսնուեցանք: Անի՛, ծանօթացնեմ, մեր բարեկամներն են: Առաջին անգամ Յայաստան կու գան: Բոլորն ալ ուզեցին այս օրը ձեզի տրամադրել, այսինքն՝ հայկական գինիին: Ծրագիրը ի՞նչ է:

- Պարոն, մի քիչ կը քայլենք, ձեզ մեր այգիները ցոյց կը տամ, կը պատմեմ խաղողի տեսակների մասին, յետոյ հիւրասրահում ունենալու ենք ճաշ եւ գինու համտեսութիւն:

Անին ընտանիքի հետ Յայաստան ներգաղթած նախնիներն աշակերտուի է: Տասը տարի առաջ, Երեւանէն ո՛չ շատ հեռու Սասունիկ գիւղի մօտ հաստատած են նոր այգիներ ու սկսած են գինեգործութեամբ զբաղիլ: Չափազանց ուրախ է: Կ'աւետէ նաեւ, թէ ամուսնացած է եւ ամուսինն ալ գինեգործ է:

- Պարոն, մի լուր եւս. շահել ենք մեր երրորդ միջազգային մրցանակը: Սկսե՞նք... Յարգելի հիւրեր, բարի էք եկել հայրենիք: Նախ ուզում եմ ձեզ ասել, որ Յայաստանը խաղողի մշակման եւ գինեգործութեան բնօրրանն է, այն օրուանից, երբ Նոյ նահապետը ջրհեղեղից յետոյ Արարատի ստորոտին տնկել է խաղողի առաջին որթը: Մեր երկիրը ունի գինեգործութեան 6000 տարուայ պատմութիւն... Ասեմ նաեւ, թէ աշխարհի վեց հազար խաղողի տեսակներից երկու հազարը Յայաստանում է գտնուում: Մեր բարձր լեռնային երկրում դեռ աճում են խաղողի այնպիսի տեսակներ, որոնք ունեն հազարամեակների ծագումնաբանութիւն:

Երբ Անին որթատունկերու երկար գիծերու ուղղութեամբ հայկական գինեգործութեան մասին կը խօսի, անոր զուգահեռ կը սկսի հոսիլ նաեւ «գինի» բառի անապակ ծագումնաբանութիւնն ու պատմութիւնը:

«Գինի» բառը բնիկ հայկական է: Ի՞նչու զարմանալ, երբ առաջին խաղողը, առաջին գինին եւ առաջին գինեգործը սկզբնաւորուած են Յայաստանի մէջ: Երբ գինիի մասին կը խօսինք, նախ պետք է խօսիլ տեղանուններու մասին, քանզի հայերէնի մէջ չկայ բառ մը, որ մայրենի հողին այնքան կապուած ըլլայ, որքան «գինի» բառը: Յայր Ղեւոնդ Ալիշանը իր ուսումնասիրութիւններու մէջ նշած է Արարատ լեռան լանջին կանգնած երեք հնագոյն տեղանիքի անուն. Գինեբլուր, Գինեհովիտ եւ Գինեգետ: Ունեցեր ենք Վան նահանգի մէջ, Արճէշի մօտ, Մեծփի եւ Սիփան լեռներու միջեւ Գինաբեր Սուրբ Նշան վանքը, որ

յայտնի է եղած նաեւ Գինաբերի վանք եւ Գինաբերոյ վանք անուններով: Մեր լեռնաշխարհը գինուցեր է նաեւ Գինա վտակով, Գինուոյ գետով, Գինոյ բլուրով եւ Գինոյ լեռով:

Որպէս հայերէնի հնագոյն բառ, «գինի»-ն հանդարտօրէն հասունալու ժամանակ ունեցաւ: Անոր արմատն ճիւղաւորուած բարդ եւ ածանց բառերը, արտայայտութիւններն ու դարձուածքները հայրենի արեւուն տակ դարձան քաղցրահամ: Եթէ կ'ուզէք ձեր բարեկամը «գինով» կամ «գինեմով» կոչել, բայց միեւնոյն ժամանակ ըլլալ անելի պատկերալից՝ գործածեցէք «գինի սպունգ», «գինին գլուխն ընկնած», «գինի գլխին խփած», «գինու տոպրակ», «գինիի կարասը ինկած» դարձուածքները, ինչպէս նաեւ՝ «գինեգիծ» եւ «գինեճան» ընտիր ածականները: Նկատի կրնաք առնել նաեւ «գիշեպաշտ» եւ «գինարբու» բառերը: Իսկ յաջորդ օրը երբ արթննաք, գործածեցէք «գինին թափել» կամ «գինին գլխից թափել» արտայայտութիւնները, որոնք կը նշանակեն՝ գինովութենէ, հարբածութենէ սթափիլ, զգաստանալ: Յայերէնը ունի նաեւ խրատ մը. «Ինչ տեղ գինի՛ ընտեղ քնի»: Ըստ երեւոյթին, որքան շատ խմեր ենք այդ հեղուկը, այնքան բարձր տրամադրութիւն ունեցեր ենք անոր մասին խօսելու եւ ստեղծագործելու: Յայերէնը «գինի» արմատով շինուած հարիւրէ անելի բառ ունի: Գանձ մը իսկական: Կ'առաջարկեմ հայրենի բառերու տակադրել մէջ միւրճել ձեր գինեթասը ու համտեսել քանի մը ումպ ընտիր բառ. Գինետկճոր, գինախում, գինահարք, գինառատ, գինարբեցութիւն, գինեբուրմուկ, գինեգուարճ, գինեթաթախ, գինեկից, գինեկոնծութիւն, գինեհարութիւն, գինեղեգ, գինենկուղ, գինետօն, գինետու, գինեբուխ եւ գինեփրփուր: Իսկ մեր քաղցրահամ այդ հարստութիւնը վստահեր ենք երկու հաւատարիմ պաշտօնեաներու. «գինեպան» եւ «գինեպետ»: Ըստ հայկական հին մատենագրութեան, «վստահելիութիւն» բառը կարելի չէր գործածել գինեվաճառներու համար: Միջնադարեան մատենաի մը մէջ կը հանդիպինք հետեւեալ տողին. «Գինեվաճառք ձեր խառնեն ջուր ընդ գինի»: Չափազանց հազուադէպ է նաեւ «գինեկիզութիւն» բառը, նշանակել է՝ «Կիզումն եւ տոչորումն ՚ի գինուոյ. Արբեցութիւն. Գինովութիւն, հարբածութիւն»:

Անին կը խօսի խաղողի տեսակներու՝ արենիի, կախեթի եւ ոսկեհատի մասին: Ապա ձեզի համար հանրագիտարանի մը ճշգրտութեամբ կը դասաւորէ սեղանի գինիները՝ ըստ շաքարի պարունակութեան. անապակ, կիսաանապակ, կիսաքաղցր, քաղցր, աղանդերային... >>>

ARMÉNIE: PETITE HISTOIRE DE LA GRENADE

par Carole SATURNO

Qu'on déambule sur le marché aux puces d'Erevan ou qu'on fasse le tour des étals de fruits et légumes de n'importe quelle bourgade d'Arménie, la grenade est partout.

Après tout, elle est l'emblème de ce petit pays du Caucase, indépendant depuis 1991. Les habitants prétendent même que ce fruit résume l'histoire et la géographie de leur nation : un peu austère à l'extérieur, mais si riche à l'intérieur ! Une croyance prétend aussi que chaque grenade contient 365 arilles exactement, une pour chaque jour de l'année. Les arilles, ce sont ces pépins entourés d'une pulpe écarlate, au jus plus ou moins acide mais toujours vivifiant, et bourré d'antioxydants. Cultivée depuis trois millénaires en Arménie, cette baie n'a pas qu'une fonction nutritive. Avec sa couleur sang, elle symbolise la prospérité, la fécondité, la longévité, bref, la vie. Pas un mariage n'est célébré sans que l'heureux couple ne lance une grenade contre un mur, pour que les grains du fruit éclatés bénissent sa descendance. Pas un Noël sans qu'elle soit au menu, pour que l'année s'ouvre sous le signe de la vitalité... Des superstitions qui puisent sans doute leur source dans les textes bibliques. Quand l'arche de Noé s'échoua sur les pentes du mont Ararat, qui culmine à 5 165 mètres non loin de la capitale arménienne, elle transportait, outre deux représentants de chaque espèce animale, quelques fruits, dont, bien sûr, la grenade. Et à en croire certains Arméniens, la savoureuse baie pourpre pourrait bien être la fameuse «pomme» qu'Eve a croquée dans le jardin d'Eden...

Ce fruit du paradis assure aussi une substantielle source de revenus aux paysans du sud. Notamment ceux de Nrnadzor, un village montagneux dont le nom signifie «vallée aux grenades». Les grenadiers, arbustes pouvant vivre jusqu'à deux siècles, s'y déploient à perte de vue. Avant la récolte automnale, leurs fleurs rouge vif constellent les coteaux. D'une qualité exceptionnelle, les fruits sont cueillis à la main. Les plus gros sont envoyés à la capitale, les plus petits servent à concocter un vin doux et sucré qui n'est pas sans rappeler le porto ou le xérès. A Nrnadzor, les agriculteurs sont parfois considérés comme des héros... car il leur faut composer avec les humeurs des ours ! Les plantigrades font régulièrement des razzias dans leurs vergers: humains ou animaux, tous en Arménie raffolent de la grenade.

ԳԻՆԻ

»»» Ինչպես ամեն այգի կու տայ իր գինին, նոյնպես ամեն գաւառ ունեցեր է իր «գինի» բառը: Տիգրա-նակերսոնցին եւ ռոտոսթոնցին խմեր են «քինի», ագու-լիսցին «կինի», համշէնցին եւ արցախցին «կինի», իսկ գէրթունցին «գինե»: 1820 թուականին Վանի մէջ երբ ծնաւ Խրիմեան Մկրտիչը, բաժակներու մէջ լեցուեցաւ «գինի»: 15 տարի ետք նոյնահնչին բառը Սալմաստի Փայաճուկ գիւղի մէջ լեցուեցաւ բաժակներու մէջ եւ ուրախութիւն պարզելեց յայտնի առեւտրական եւ կալուածատէր Մելիք-Յակոբեաններուն, երբ այդ հարուստ եւ ազնուական ընտանիքը բախտաւորուեցաւ 13րդ գաւակով՝ Յակոբով: Ուրախութեան օրերուն հայկական «գինի»-էն բաժակ մըն ալ հրամցուցինք մեր հիւսիսային դրացիներուն: Այսօր վրացներէն կը վայելէ «ղվինի», «ղվինսո» եւ «ղւնո» բառերը, իսկ լազերէնը՝ «ղինի» եւ «ղվինի» բառերը, որոնք հայերէն փոխառութիւններ են: Յայկական ամեն գաւառ ունեցեր է նաեւ իր տեղական խօսելածերը: Սեբաստիոյ մէջ «գինի քամել» կը նշանակէր խաղողը ճմլել, իսկ Վայոց Ձորի մէջ հարսնիքներուն գինեկարասներէն գաւերու մէջ գինի լեցնելու արարողութիւնը կը կոչուի «գինաթափեք»: Արցախցին կ'ըսէ. «Տղամարդ գինի՛ կինի», նկատի ունենալով լաւ տեսակի բնական գինին, որու մէջ ոգիի տոկոսը բարձր է եւ երկար կը մնայ: Եւրոկիոյ մէջ գինեմոլի խօսք էր՝ «Առտուան ցօղուն, ցերեկուան շողուն, իրիկուան հովուն», արդարացնելու համար օրուայ ամեն ժամի գինի խմելը:

Կը վերջանայ այգիներու մէջ ճմլելը ու Անին բլուրի հիւրերուն գինեստղան կը հրաւիրէ՝ մէքերելով Յովհաննէս Թումանեանէ բանաստղ մը. «Ի՞նչը կը յարթի կեանքում հերոսին, թէ չիսեն կինն ու գինին»: Քիչ վերջ այդ սեղանի շուրջ պիտի ալեկոծին գինեխառն զրոյցներ, պիտի բարձրանան երգ ու ծիծաղ: Ըստ երեւոյթին, գինիի չափ սիրեր ենք գովերգել զայն ու երգել անոր մասին: Գալ շաբաթ, յարգելի ընթերցող, դուք «գինի» բառը երկրորդ անգամ պիտի համտեսէք միջնադարեան աշուղներու եւ մերօրեայ բանաստեղծներու մատուցումով: Մինչ նոր տեսութիւն, մնացէ՛ք զգաստ:■

Ն.Տ.

(ԱԿՕՍ)

Comment manger la grenade

Typique du Caucase et de l'Asie centrale, le grenadier est aujourd'hui cultivé dans le bassin méditerranéen, et jusqu'en Amérique, depuis que les conquistadores l'y ont importé. Les fruits que l'on trouve en France proviennent souvent d'Espagne ou d'Italie. Mais les déguster n'est pas si aisé. La bonne méthode consiste à d'abord couper la couronne de la grenade, ainsi que sa base. Puis à entailler sa peau verticalement, en traçant cinq quartiers, pour qu'elle s'ouvre facilement. Cette baie se savoure nature, mais elle peut aussi réveiller un bol de yaourt, apporter une note de fraîcheur à un tzatziki ou faire des miracles sur des huîtres... Et la mélasse de grenade, un sirop aigre-doux qu'on trouve dans les épiceries orientales, s'utilise comme du vinaigre balsamique.■

(Geo.fr)

UN PROJET D'ÉTUDE MONDIAL SUR LA DIASPORA ARMÉNIENNE EST LANCÉ À LONDRES

Un groupe de chercheurs, scientifiques et experts a mené une enquête auprès de 1000 personnes d'origine arménienne. Cette enquête fera partie d'un projet mondial dont l'objectif est de donner une image claire de l'état actuel de la diaspora arménienne dans le monde. Il s'agit de la nouvelle initiative lancée par la Fondation Calouste Gulbenkian - **The Armenian Diasporas Survey (ADS)**. Elle sera basée à l'Institut arménien de Londres.

«*Nous avons mis en place ce projet afin de compléter et élargir ce que nous connaissons sur la diaspora moderne, afin d'avoir des faits réels sur l'aspect différencié et multidimensionnel de la vie de la diaspora arménienne à notre époque*», - a déclaré Razmik Panossian, Directeur de la Fondation Calouste Gulbenkian.

En mai-juin 2018, quatre groupes de chercheurs ont mené une enquête auprès des Arméniens vivant à Boston, au Caire, à Marseille et à Pasadena. On a choisi ces villes pour la diversité des données dans la phase pilote du projet. «*Nous avons demandé aux personnes interrogées de raconter ce qu'elles pensent sur les questions et les problèmes liés à leur identité*», - explique Susanne Patty, directrice de la phase pilote du projet.

Parallèlement, le Comité consultatif international et un groupe de douze chercheurs ont participé aux travaux. 18 mois ont été consacrés à la recherche de la méthodologie, à l'acquisition du traitement de données et au traitement des informations déjà acquises.

Les données obtenues au cours de l'étude seront à la disposition des chercheurs en tant que source servant à des travaux scientifiques, ainsi que des leaders communautaires et des responsables d'organisations communautaires.

La grande majorité des personnes interrogées estiment que l'existence de la diaspora arménienne a une grande importance: 94% des répondants pensent que c'est «assez» ou «très» important, et

84% ont répondu qu'il était nécessaire d'aider les communautés arméniennes du Moyen-Orient. C'est un indicateur important puisqu'auparavant, l'intérêt ne portait que sur le génocide ou sur la République d'Arménie. Les répondants ont toujours manifesté de l'intérêt pour ces questions, mais ont estimé que la diaspora n'était pas moins importante. Ainsi, l'Arménie est «assez» ou «très» importante pour 90% des répondants, 75% y ont été au moins une fois et 93% souhaitent y aller.

D'une manière générale, les répondants ont noté que la langue, l'histoire et la religion arméniennes étaient importantes pour eux et pour l'identité arménienne dans son ensemble. Mais selon les différentes villes, des variations intéressantes sont apparues, notamment dans la manière dont cette conviction se manifeste en pratique.

Alors que les participants à l'enquête ADS sont peut-être plus actifs que les autres dans la vie de la diaspora, 73% d'entre eux ont déclaré ne pas avoir de lien actif avec les organisations politiques arméniennes. Mais la majorité s'est avérée être liée à des institutions non politiques telles que l'UGAB, l'Hamazgain et d'autres. Comme on pouvait s'y attendre, le christianisme a été cité comme une partie importante de l'identité arménienne. Cependant, seulement 14 à 16% des répondants vont à l'église une fois par semaine ou une fois par mois. Pour 70%, il est important de se marier à l'église arménienne; 43% des personnes interrogées pensent que les femmes dans les églises arméniennes devraient également être ordonnées prêtres, et 30% n'ont pas d'avis sur cette question.

«*Dans chacune des communautés, les Arméniens ont exprimé le besoin d'être entendus. Ils étaient heureux d'avoir l'occasion de discuter de leurs expériences, de leurs attentes et de leurs espoirs en tant qu'individus et en tant qu'Arméniens. Leurs réponses reflètent de nombreuses «manières» d'être Arménien. L'expression de cette diversité dans un «ensemble» ethnique commun est la chose la plus importante dans notre étude*», - a souligné Susanne Patty.

L'ensemble de données recueillies de l'étude n'est pas complètement analysé, cependant, les premiers résultats sont attendus dans les mois à venir.

Vous pouvez suivre le projet sur le site officiel : <https://www.armeniandiasporasurvey.com/>

(Le Courrier d'Erevan)

www.artzakank-echo.ch

Suivez notre page Facebook:

<https://www.facebook.com/artzakank>

COMMUNICATIONS

DÉCÈS

M. Henri Przybylski, époux de Mme Anahide Torikian-Przybylski, survenu le 28 février 2019 à Ferney-Voltaire (France).

Toutes nos condoléances à la famille.

DONS

Pour le repos de l'âme de M. Vardan Khachatourian

Pour la troupe de danse Sanahin

Annie et Raffi Garibian CHF 100.-

L'Ecole de danse Sanahin remercie chaleureusement les donateurs.

Messes arméniennes en Suisse alémanique

Date	Heure	Lieu	Adresse
24.03.2019	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
14.04.2019	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
18.04.2019	18 30	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
19.04.2019	18 30	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
21.04.2019	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
24.04.2019	11 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
05.05.2019	11 45	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
12.05.2019	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG

www.armenische-kirche.ch
Pfr. Shnork Tchekidjian Tel: 079/704 74 87

EXPOSITION

A Few Things I Cannot Leave Behind
jusqu'au 21 avril 2019

Centre d'Art Contemporain Genève
Rue des Vieux-Grenadiers 10 - 1205 Genève
Avec Yervant Gianikian & Angela Ricci Lucchi,
Zoe Leonard, Marinella Pirelli,
Jean-Frédéric Schnyder, Rirkrit Tiravanija

PROJECTION: Mardi 16 avril 2019, 19h

I Diari di Angela – Noi Due Cineasti
en présence de Yervant Gianikian suivie d'une
conversation entre l'artiste, Jean Perret
et Adelina von Fürstenberg.

Cinéma Spoutnik
<https://centre.ch/fr/events/i-diari-di-angela/>

IMPORTANT!

Dernier délai pour l'envoi d'articles et de communications à publier dans notre prochain numéro:

15 avril 2019

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): de 10h00 à 16h15, cours de l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex) pour tous les enfants de 4 à 12 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Bus de ramassage scolaire à disposition le matin et le soir.

Renseignements: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): Cours de l'Ecole de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève: de 16h15 à 21h15 selon les niveaux. Informations: christinesedef@hotmail.com

Tous les mercredi: de 14h00 à 18h00, la bibliothèque Saint Grégoire l'Illuminateur du Centre Arménien est ouverte au public. Renseignements: M. Garabed Yelegen Tél. 079 538 51 26 bibliotheque@centre-armenien-geneve.ch

Récitals de piano
Sona Igityan

5 avril 2019 à 20H

LECLAVIER - Villeneuve, VD

Réservez bien avant pour avoir votre place et pour profiter de la réception d'après-concert organisée par la salle!

Réservation au 021 922 22 12

ou info@leclavier.ch

28 avril 2019 à 19H30

LA GOULUE. St-Légier-La Chiésaz, VD

25 mai 2019 à 18H

Château de Belfaux, FR

Concert de musique de chambre

Sona Igityan, piano

Elia Marco Fischer, mandoline

7 avril 2019 à 17H

Salle Pierre Viret. Payerne, VD

12 mai 2019 à 17H

Sarzens, VD

<https://www.sonaigityan.com/concerts>

Université de Genève - Faculté des Lettres
Unité d'arménien

Cours public - Semestre Printemps 2019

par **Valentina Calzolari Bouvier**
professeure d'études arméniennes

Uni-Philosophes, Salle 204

Vendredi 14h15 - 16h00

22 mars, 5 avril, 3 et 17 mai

"Les fous de Sassoun": une épopée millénaire arménienne découverte à la fin du XIXe siècle

Renseignements: valentina.calzolari@unige.ch

ԺԸՆԵԻ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

ՏՕՆ Ա Ց Ո Յ Ց ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 2019

- ՇԱԲԱԹ 6 ԱՊՐԻԼ** - ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ ԵՒ ՍՈՒՄՆ Ի ՎԻՐԱՊԻՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 7 ԱՊՐԻԼ** - ՊԱՅՈՑ՝ ԳԱԼՍԵԱՆ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ԱԲԵՏՈՒՄՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԿՆԱԾՆԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 14 ԱՊՐԻԼ** - ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
- ՅԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ** - ԱԲԱԳ ՅԻՆԳՇԱԲԹԻ:
- ՈՒՐԲԱԹ 19 ԱՊՐԻԼ** - ԱԲԱԳ ՈՒՐԲԱԹ:
- ՇԱԲԱԹ 20 ԱՊՐԻԼ** - ԱԲԱԳ ՇԱԲԱԹ՝ ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ՍՈՒՐԲ ՉԱՏԿԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 21 ԱՊՐԻԼ** - ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՅԻՍՈՒՄԻ ԸՐԻՍՏՈՍԻ՝ ՉԱՏԿԻ:
- ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ** - ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ:
- ՉՈՐԵՇՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ** - ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑՆ ՄԵՐՈՑ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՄՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 1915 ԹՈՒԻՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 28 ԱՊՐԻԼ** - ԿՐԿՆԱԶԱՏԻԿ՝ ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՅԻՍ** - ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՏՈԱՆ՝ ԿԱՆԱՉ ԿԻՐԱԿԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՅԻՍ** - ԿԱՐՄԻՐ ԿԻՐԱԿԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 19 ՄԱՅԻՍ** - ՏՕՆ ԵՐԵՄՅԱՆ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ: ԵՐԵՇՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ- ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀՈՉԱԿՄԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 1918 ԹՈՒԻՆ:
- ՅԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ** - ՏՕՆ ՀԱՄԲԱՐՉՄԱՆ:

Աստուածաշնչական ընթերցումներու եւ քարոզներու կողքին՝ երգչախումբը մեկնաբանեց Հայ եկեղեցոյ շարականներէն՝ «Քրիստոսի մէջ մեր յայտնեցաւ», «Տեր Ողորմեա», «Ով Հարմանալի», «Այսօր Ձայնն Հայրական» եւ «Տերունական Աղօթք»ը:

Հիւրերը հմայուած էին մեր շարականներով: Անոնք այս մասին արտայայտուեցան յետ արարողութեան ներքնասրահին մէջ տեղի ունեցած հիւրասիրութեան ընթացքին:

ԿԱՐԳ ՀԻՒԱՆԴԱՑ ԿԱՄ ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄ

Կարգ հիւանդացը այն սուրբ խորհուրդն է, որու ընթացքին հոգեւորականը, ձեռքը դնելով հիւանդին վրայ, կ'աղօթէ անոր համար. Աւետարան կը կարդայ որպէսզի հիւանդութիւնէ տառապող անձը հաւատքով եւ Ս. Հոգիի շնորհիւ բժշկուի եւ զօրանայ իր մարմնական եւ հոգեկան տկարութիւններէն ու հիւանդութիւններէն:

Այս խորհուրդը կը կատարուի ոչ միայն մահամերձ հիւանդներու՝ որոնց համար կայ հաղորդութիւն տալու կարգը այլ նաեւ հիւանդներու բժշկութեան համար: Հիւանդը եթէ ի վիճակի չէ եկեղեցի հաճախելու, կարող է տանը կամ հիւանդանոցի մէջ ստանալ սուրբ հաղորդութիւն:

Աստուած միշտ պատրաստ է իր հաւատացեալ զաւակներուն մեղքերը ներելու եւ հիւանդութիւնները բժշկելու, պայմանաւ որ անոնք զոջան ու խոստովանին իրենց մեղքերը եւ խնդրեն իր Աստուծային ողորմութիւնը: Այս սուրբ խորհուրդը ըստ Քրիստոսի օրինակին ու պատուէրին կը կատարուի հայ եկեղեցիներու մէջ, որը հաստատեց եւ իշխանութիւն տուաւ իր աշակերտներուն, հիւանդներու վրայ ձեռք դնելու եւ աղօթելու: (Մատթեոս 10: 1-8: Մարկոս 6:13: 16:18):

Հայ եկեղեցին վերջին օծում չունի այլ միայն կարգ հիւանդաց: Հիւանդներու բժշկութեան համար իւր կամ միւռնն չի գործածուիր, քանի որ հաւատացեալը արդէն Ս. միւռնով օծուած է դրոշմի ժամանակ եւ ստացած Ս. Հոգիի կենդանարար շնորհքը: Մկրտութեան ատեն քահանան կը դրոշմէ երախային աչքերը, ականջները, հոտոտելիքը, բերանը, ձեռքերը ու ոտքերը: Ասկա վերջին օծման խորհուրդն է որը միացած է մկրտութեան խորհուրդին:

Պատրաստեց՝ Տեր Գուսան Վրդ. Ալճանեան

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՂՕԹԸ

Կիրակի 20 Յունուար 2019-ին, ժընեվի Ս. Յակոբ մայր եկեղեցոյ մէջ տեղի ունեցաւ էթումէնիկ տարեկան միացեալ աղօթք կազմակերպութեամբ՝ Թրուանէ քաղաքի Հայ, Կաթոլիք եւ Բողոքական եկեղեցիներու եւ մասնացութեամբ՝ իրենց հաւատացեալներուն: Մասնակիցներու բազմութեան պատճառով մեր եկեղեցին փոքր կու գար: Առաջնորդական Տեղապահ՝ Հոգ. Տ. Գուսան Վարդապետ Ալճանեան Ֆրանսերէն լեզուով բարի գալուստ մաղթեց ներկայ հաւատացեալներուն:

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

ÉCOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
 ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
 Réalisation Maral Wurry

No. 41

SOURP HAGOP À L'ÉCOLE TOPALIAN

L'École Topalian a vécu une journée magique le dimanche 16 décembre, date anniversaire du nom de notre cher bienfaiteur Monsieur Hagop Topalian. Elle coïncide souvent avec la visite du père Noël, qui vient chaque année récompenser nos élèves. Cette année a été particulièrement exceptionnelle avec la présence inattendue de la première dame d'Arménie, Madame Anna Hakobyan, qui clôturait ainsi son passage à Genève.

L'émotion était palpable autant chez nos enfants que dans l'assistance, composée d'une part de nombreux parents, grand parents, amis, qui s'étaient déplacés pour voir la première dame et, d'autre part, de toute la délégation arménienne menée par Madame Anahit Harutyunyan, chargée d'affaires a.i. de l'Ambassade de la République d'Arménie en Suisse. Nos élèves se sont particulièrement distingués, sans doute stimulés par cette ambiance exceptionnellement chaleureuse et bienveillante qui les entourait. Même ceux qui rechignaient au préalable à réciter leur poésie, s'en sont donnés à cœur joie.

Nous avons vu quelques yeux embués, dont ceux de la première dame qui écoutait avec ravissement la marche qui a mené son époux Monsieur Nikol Pashinyan à la victoire lors de la révolution de velours au printemps dernier.

Il faut dire que nos enfants l'ont chantée avec beaucoup de conviction un pas en avant, le bras

tendu et le poignet ferme. Des dizaines de caméras étaient braquées pour graver ce moment historique. Madame Hakobyan n'a pu résister à utiliser la sienne, sans doute impressionnée par cette petite école loin de l'Arménie créée et dirigée depuis une

trentaine d'années, par la Fondation Topalian même, qui n'épargne ni énergie ni moyens afin de perpétuer le vœu de notre bienfaiteur, Monsieur Topalian: «**Hay abrink**».

Le moment tant attendu, arriva avec l'entrée de *Gaghant Baba* avec son chariot rempli de cadeaux auxquels s'ajoutèrent ceux confiés à la première dame d'Arménie par le «**Dzmer Papik**», le **Père Noël** arménien, venus tout droit de son atelier de l'Ararat. Les enfants ont été particulièrement impressionnés par ces jeux d'une grande qualité pédagogique.

24 Avril
PROJECTION D'UN FILM SUR LE GENOCIDE ARMÉNIENAu centre Arménien – Plus d'informations sur www.u-a-s.ch

PAREGENTAN 2019

Le 2 Mars 2019, nous avons fêté le Carnaval au Centre arménien. Ambiance festive dans la joie et la bonne humeur. Un clown est venu animer la soirée. Grands et Petits ont passé un moment mémorable. Leurs rires et les sourires étaient au rendez-vous.

Félicitations aux gagnants du concours de déguisement et bravo à tous d'avoir joué le jeux!

Nous remercions nos sponsors

Arrangement de Ballons
www.familyevent.ch

Location de déguisement
www.la-mascarade.ch

Association Ecole du Cirque
www.cirquenchene.ch